Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
YVES BOT
prednesené 8. januára 2015 [1]

Veci C-605/13 P a C-630/13 P

Issam Anbouba
proti

Rade Európskej únie

„Odvolania — Reštriktívne opatrenia prijaté voči Sýrii — Opatrenia smerujúce proti osobám a subjektom, ktoré majú z režimu prospech alebo ho podporujú — Zmrazenie finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov — Kritérium zaradenia na zoznam — Široká miera voľnej úvahy Rady — Dôkazné bremeno“

1. Od marca 2011 pretrváva v Sýrii odpor proti prezidentovi Bášárovi Al-Assadovi a jeho režimu. Súčasný režim reaguje na tento odpor predovšetkým represiami, ktoré krajinu uvrhli do občianskej vojny.

2. Európska únia sa v reakcii na násilie páchané režimom Bášára Al-Assada rozhodla zaviesť reštriktívne opatrenia. Tieto opatrenia majú na tento režim vyvinúť tlak, aby prestal páchať násilie na civilnom obyvateľstve. Ide o opatrenia buď so všeobecnou pôsobnosťou, ktoré spočívajú napríklad v zákaze vývozu určitých výrobkov do Sýrie, alebo s individuálnou pôsobnosťou, ktoré spočívajú okrem iného v zmrazení finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov fyzických a právnických osôb spojených so sýrskym režimom.

3. Napriek tomu, že sú reštriktívne opatrenia formálne namierené proti štátu, v skutočnosti sa dotýkajú fyzických alebo právnických osôb, ktoré sú buď považované za priamo zodpovedné za situáciu, proti ktorej Únia mieni bojovať, alebo k nej prispievajú, alebo majú moc pôsobiť na ich vyriešenie. [2]

4. Reštriktívne opatrenia prijímané voči sýrskemu režimu boli postupné. Na začiatku sa týkali osôb z dôvodu ich úradných funkcií v štátnom aparáte. Po zistení, že aj napriek tomuto prvému súboru opatrení represie voči civilnému obyvateľstvu pokračovali, Únia následne rozšírila pôsobnosť opatrení na ďalšie skupiny obyvateľov, ku ktorým patrí niekoľko podnikových riaditeľov.

5. S týmto rozšírením osobnej pôsobnosti reštriktívnych opatrení je spojená problematika preukázania spojenia osôb zaraďovaných na zoznamy osôb, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky, s režimom tretieho štátu, proti ktorému sú tieto opatrenia namierené.

6. Práve táto problematika je ťažiskom prejednávaných vecí.

1 — Jazyk prednesu: francúzština.

2 — Pozri BEAUCILLON, C.: *Les mesures restrictives de l'Union européenne*. Bruylant, Bruxelles, 2014, s. 445.

7. Dvoma odvolaniami sa pán Anbouba domáha, aby Súdny dvor zrušil dva rozsudky Všeobecného súdu Európskej únie Anbouba/Rada[3], ktorými Všeobecný súd zamietol jeho žaloby o neplatnosť proti niekoľkým rozhodnutiam o zmrazení finančných prostriedkov, ktoré sa ho týkali.

8. Všeobecný súd v týchto rozsudkoch konštatoval, že keď Rada Európskej únie uvažovala tak, že riaditeľov popredných sýrskych podnikov možno považovať za osoby spojené so sýrskym režimom, pretože obchodná činnosť týchto podnikov môže prosperovať len vďaka prospechu z tohto režimu a istej podpore, ktorú mu za to poskytujú, zamýšľala tým uplatniť voči riaditeľom popredných podnikov v Sýrii otázku podporovania sýrskeho režimu.

9. Všeobecný súd na základe určitého súboru skutočností usúdil, že takúto domnienku možno voči pánovi Anboubovi uplatniť.

10. V medziach, s ktorými je spojené odvolacie konanie, má Súdny dvor rozhodnúť, či Všeobecný súd týmito rozsudkami porušil pravidlá dôkazného bremena v oblasti reštriktívnych opatrení, ako vyplývajú z judikatúry Súdneho dvora.

11. Po rekapitulácii nedávnej judikatúry Súdneho dvora, z ktorej takéto pravidlá vyplývajú, navrhnem v týchto návrhoch, aby tieto odvolania boli zamietnuté.

12. Aj keď mi skutočnosť, že Všeobecný súd založil svoje úvahy na koncepte domnienky, v skutočnosti pripadá sporná, vysvetlím, prečo sa domnievam, že mohol oprávnene dospieť k záveru, že Rada uniesla svoje dôkazné bremeno v oblasti reštriktívnych opatrení, a to najmä vo vzťahu ku kritériu zahrnutia na zoznam stanovenému vo všeobecných pravidlách týkajúcich sa reštriktívnych opatrení namierených proti sýrskemu režimu, pri ktorého stanovovaní Rada priznáva širokú mieru voľnej úvahy, ďalej vo vzťahu k existencii súboru všeobecne známych skutočností a nespochybňovaných skutočností, vo vzťahu k charakteristickým črtám tohto režimu a ku kontextu občianskej vojny v Sýrii.

I – Skutkový stav predchádzajúci sporu

13. Všeobecný súd v napadnutých rozsudkoch opisuje skutkový stav predchádzajúci sporu takto:

„1 Dňa 9. mája 2011 Rada… prijala na základe článku 29 ZEÚ rozhodnutie 2011/273/SZBP o reštriktívnych opatreniach voči Sýrii (Ú. v. EÚ L 121, s. 11). Článok 4 ods. 1 tohto rozhodnutia stanovuje, že sa zmrazujú všetky finančné prostriedky a hospodárske zdroje, ktoré patria osobám zodpovedným za násilný zásah voči civilnému obyvateľstvu v Sýrii, fyzickým alebo právnickým osobám a subjektom, ktoré sú s nimi spriaznené, uvedeným v prílohe k predmetnému rozhodnutiu, ako aj všetky finančné prostriedky a hospodárske zdroje, ktoré sú vo vlastníctve takýchto osôb a subjektov, v ich držbe alebo pod ich kontrolou. Podrobné pravidlá zmrazovania týchto finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov sú stanovené v ostatných odsekoch toho istého článku. Podľa článku 5 ods. 1 rozhodnutia 2011/273 Rada zostavuje uvedený zoznam.

2 Rozhodnutím 2011/522/SZBP z 2. septembra 2011, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie 2011/273 (Ú. v. EÚ L 228, s. 16), Rada okrem iného rozšírila rozsah pôsobnosti článku 4 ods. 1 tohto posledného rozhodnutia na všetky finančné prostriedky a hospodárske zdroje, ktoré patria osobám zodpovedným za násilný zásah voči civilnému obyvateľstvu v Sýrii, fyzickým alebo právnickým osobám a subjektom, ktoré sú s nimi spriaznené, uvedené na zozname v prílohe, rovnako ako na všetky finančné prostriedky a zdroje, ktoré sú vo vlastníctve takýchto osôb a subjektov, v ich držbe alebo pod ich kontrolou. Meno žalobcu pána Issama Anbouba bolo teda

3 — T-563/11, EU:T:2013:429, ďalej len „rozsudok T-563/11“, a EU:T:2013:427, ďalej len „rozsudok T-592/11“ (ďalej len spoločne „napadnuté rozsudky“).

uvedené v tomto zozname. Dôvody jeho uvedenia v zozname v príslušnom stĺpci predmetného zoznamu sú takéto: ‚Prezident spoločnosti Issam Anbouba Est. for agro-industry[4]. Ekonomicky podporuje sýrsky režim'.

3 Nariadenie Rady (EÚ) č. 442/2011 z 9. mája 2011 o reštriktívnych opatreniach s ohľadom na situáciu v Sýrii (Ú. v. EÚ L 121, s. 1) bolo prijaté na základe článku 215 ods. 2 ZFEÚ[5] a rozhodnutia 2011/273. V článku 4 ods. 1 stanovuje, že sa zmrazujú všetky finančné prostriedky a hospodárske zdroje, ktoré patria fyzickým alebo právnickým osobám, subjektom a orgánom uvedeným v prílohe II, alebo sú v ich vlastníctve, držbe alebo pod ich kontrolou. Nariadením Rady (EÚ) č. 878/2011 z 2. septembra 2011, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (Ú. v. EÚ L 228, s. 1), bola okrem iného zmenená a doplnená príloha II k rozhodnutiu č. 442/2011 a meno žalobcu bolo zaradené do zoznamu osôb, subjektov a orgánov, na ktoré sa predmetné opatrenia vzťahujú. Dôvody jeho zaradenia do zoznamu v predmetnej prílohe sú rovnaké ako tie, ktoré sú uvedené v prílohe k rozhodnutiu 2011/522.

4 Rozhodnutím Rady 2011/628/SZBP z 23. septembra 2011, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie 2011/273 (Ú. v. EÚ L 247, s. 17), a nariadením Rady (EÚ) č. 1011/2011 z 13. októbra 2011, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie č. 442/2011 (Ú. v. EÚ L 269, s. 18), bolo meno žalobcu ponechané na zozname uvedenom v bode 3 vyššie a doplnili sa k nemu informácie o dátume a mieste jeho narodenia.

5 Dňa 7. októbra 2011 žalobca podal Rade návrh na preskúmanie rozhodnutia, ktorým bolo jeho meno zaradené do predmetného zoznamu, na ktorý Rada odpovedala 14. novembra 2011 záporne.

6 Rozhodnutím Rady 2011/684/SZBP z 13. októbra 2011, ktorým sa mení rozhodnutie 2011/273 (Ú. v. EÚ L 269, s. 33), sa do zoznamu osôb, subjektov a orgánov dotknutých predmetnými opatreniami, doplnil názov ďalšieho subjektu a došlo k vecným zmenám niektorých ustanovení rozhodnutia 2011/273. Rozhodnutím Rady 2011/735/SZBP zo 14. novembra 2011, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie 2011/273 (Ú. v. EÚ L 296, s. 53), sa osobám uvedeným v tomto zozname uložili dodatočné reštriktívne opatrenia.

7 Dňa 14. októbra 2011 Rada uverejnila oznámenie určené osobám a subjektom, na ktoré sa vzťahujú reštriktívne opatrenia stanovené rozhodnutím Rady 2011/273, zmeneným a doplneným rozhodnutím 2011/684 a nariadením č. 442/2011, zmeneným a doplneným nariadením č. 1011/2011 (Ú. v. EÚ C 303, s. 5).

8 Rozhodnutie 2011/273 bolo v nadväznosti na prijatie ďalších dodatočných opatrení zrušené a nahradené rozhodnutím Rady 2011/782/SZBP z 1. decembra 2011 o reštriktívnych opatreniach voči Sýrii (Ú. v. EÚ L 319, s. 56), ktorým sa meno žalobcu ponechalo v zozname osôb, subjektov a orgánov, na ktoré sa tieto opatrenia vzťahujú.

9 Vykonávacím rozhodnutím Rady 2012/37/SZBP z 23. januára 2012, ktorým sa vykonáva rozhodnutie 2011/782 (Ú. v. EÚ L 19, s. 33), sa do uvedeného zoznamu doplnili ďalšie osoby a subjekty a rozhodnutím Rady 2012/122/SZBP z 27. februára 2012, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie 2011/782 (Ú. v. EÚ L 54, p. 14), sa stanovili nové opatrenia voči osobám zaradeným do tohto zoznamu.

4 — Ďalej len „SAPCO".

5 — Podotýkam však, že v právnych východiskách rozhodnutia č. 442/2011 sa spomína článok 215 ZFEÚ, ale bez spresnenia, či prijaté opatrenia patria do pôsobnosti jeho odseku 1, alebo odseku 2 tohto článku.

10 Aj samotné nariadenie Rady (EÚ) č. 36/2012 z 18. januára 2012 o reštriktívnych opatreniach s ohľadom na situáciu v Sýrii, ktorým sa mení nariadenie č. 442/2011 (Ú. v. EÚ L 16, s. 1), bolo zmenené a doplnené rozhodnutím Rady (EÚ) č. 168/2012 z 27. februára 2012 (Ú. v. EÚ L 54, s. 1), ktorým sa do zoznamu osôb, subjektov a orgánov dotknutých týmito opatreniami zaradili do tohto zoznamu ďalšie mená. Vykonávacím nariadením Rady (EÚ) č. 410/2012 zo 14. mája 2012, ktorým sa vykonáva článok 32 ods. 1 nariadenia č. 36/2012 (Ú. v. EÚ L 126, s. 3), boli zmenené údaje o dátume a mieste narodenia žalobcu, ako aj dôvody jeho zaradenia do zoznamu uvedeného v prílohe II k nariadenie č. 36/2012 takto:

‚Finančne podporuje represívne zložky a polovojenské skupiny vykonávajúce násilie na civilnom obyvateľstve v Sýrii. Poskytuje nehnuteľnosti (priestory, sklady) pre improvizované strediská, ktoré slúžia na umiestnenie zadržaných osôb. Je finančne napojený na vysokých sýrskych úradníkov.'"

II – Žaloby podané na Všeobecnom súde

14. Pán Anbouba podal na Všeobecný súd dve žaloby o neplatnosť.

15. V prvej žalobe (vec T-563/11), či už v jej pôvodnom znení, alebo v návrhoch na úpravu žalobných návrhov, boli akty, ktorých zrušenie sa navrhovalo, označené takto:

— rozhodnutie 2011/522,

— rozhodnutie 2011/628,

— rozhodnutie 2011/782,

— nariadenie č. 878/2011 a

— nariadenie č. 36/2012,

v rozsahu, v akom je meno pána Anboubu uvedené na zozname osôb, na ktoré sa vzťahujú reštriktívne opatrenia prijaté s ohľadom na situáciu v Sýrii.

16. V druhej žalobe (vec T-592/11), či už v jej pôvodnom znení, alebo v návrhoch na úpravu žalobných návrhov, boli akty, ktorých zrušenie sa navrhovalo, označené takto:

— rozhodnutie 2011/684,

— rozhodnutie 2011/782,

— nariadenie č. 1011/2011,

— nariadenie č. 36/2012 a

— vykonávacie nariadenie č. 410/2012,

v rozsahu, v akom je meno pána Anboubu uvedené na zozname osôb, na ktoré sa vzťahujú reštriktívne opatrenia prijaté s ohľadom na situáciu v Sýrii.

III – Napadnuté rozsudky

17. V prvej žalobe (vec T-563/11) pán Anbouba uviedol šesť žalobných dôvodov smerujúcich k zrušeniu napadnutých aktov, ale tri z nich vzal späť. Všeobecný súd skúmal zvyšné tri žalobné dôvody, a to druhý žalobný dôvod založený na porušení pravidiel dokazovania a na zjavne nesprávnom právnom posúdení dôvodov zaradenia pána Anboubu na zoznam osôb, na ktoré sa vzťahujú reštriktívne opatrenia, tretí žalobný dôvod založený na porušení práva na obhajobu a štvrtý žalobný dôvod založený na porušení povinnosti odôvodnenia.

18. V druhej žalobe (vec T-592/11) pán Anbouba uviedol šesť žalobných dôvodov smerujúcich k zrušeniu napadnutých aktov, ale posledné dva z nich vzal späť. Všeobecný súd preskúmal štyri zvyšné žalobné dôvody, a to prvý žalobný dôvod založený na porušení zásady prezumpcie neviny a zásady prenesenia dôkazného bremena, druhý žalobný dôvod založený na zjavne nesprávnom právnom posúdení dôvodov zaradenia pána Anboubu na zoznam osôb, proti ktorým sú namierené sankčné opatrenia Únie, tretí žalobný dôvod založený na porušení práva na obhajobu a štvrtý žalobný dôvod založený na porušení povinnosti odôvodnenia.

19. Po postupnom posúdení a zamietnutí každého zo žalobných dôvodov Všeobecný súd v oboch konaniach žalobu zamietol a pána Anboubu zaviazal na náhradu trov konania.

IV – Návrhy účastníkov konania pred Súdnym dvorom

20. Vo veciach C-605/13 P a C-630/13 P pán Anbouba navrhuje, aby Súdny dvor:

1. zrušil napadnuté rozsudky;

2. sám nanovo rozhodol, že:

   — rozhodnutie o zaradení pána Anboubu na zoznam osôb a subjektov, na ktoré sa vzťahujú hospodárske sankcie, je protiprávne,

   — rozhodnutia a nariadenia napadnuté vo veciach T-563/11 a T-592/11 sa zrušujú a

   — Rada je povinná nahradiť trovy konania na oboch stupňoch.

21. Rada navrhuje, aby Súdny dvor:

— zamietol odvolania,

— subsidiárne v prípade potreby zamietol žaloby proti aktom, ktoré sú v platnosti a

— zaviazal pána Anboubu na náhradu trov odvolacích konaní.

22. Komisia navrhuje, aby Súdny dvor:

— zamietol odvolania a

— zaviazal pána Anboubu na náhradu trov konania.

V – Odvolania

23. Obe odvolania sú založené na rovnakých odvolacích dôvodoch.

24. Prvým odvolacím dôvodom pán Anbouba napáda skutočnosť, že Všeobecný súd voči nemu použil domnienku o spojení so sýrskym režimom a druhým odvolacím dôvodom napáda skutočnosť, že Všeobecný súd nevykonal štandardné preskúmanie dotknutých rozhodnutí a nariadení.

25. Odvolania smerujú proti nasledujúcim bodom napadnutých rozsudkov.

26. Body 32 a 33 rozsudku T-563/11 (ktoré sú v podstate zhodné s bodmi 42 a 43 rozsudku T-592/11) znejú takto:

„32 Z odôvodnení rozhodnutia 2011/522 vyplýva, že keďže reštriktívne opatrenia prijaté v rozhodnutí 2011/273 neumožnili zastaviť represie sýrskeho režimu voči [sýrskemu] civilnému obyvateľstvu, Rada dospela k záveru, že uvedené opatrenia by sa mali uplatňovať na ďalšie osoby a subjekty, ktoré profitujú z režimu alebo ho podporujú, najmä na osoby a subjekty, ktoré tento režim financujú alebo mu poskytujú logistickú podporu, konkrétne bezpečnostný aparát, alebo ktoré maria úsilie o pokojný prechod k demokracii. Je teda zrejmé, že rozhodnutím 2011/522 sa reštriktívne opatrenia rozšírili aj na popredných sýrskych podnikateľov, pričom Rada vychádzala z toho, že [riaditeľov popredných sýrskych podnikov] možno považovať za osoby spojené so sýrskym režimom, pretože obchodná činnosť [uvedených] podnikov môže prosperovať len vďaka prospechu z tohto režimu a istej podpore, ktorú mu za to poskytujú. Týmto postupom mala Rada v úmysle uplatniť voči riaditeľom popredných podnikov v Sýrii domnienku o podporovaní sýrskeho režimu.

33 Pokiaľ ide o žalobcu, zo spisového materiálu vyplýva, že Rada uplatnila v jeho prípade takúto domnienku z dôvodu jeho funkcie predsedu predstavenstva [SAPCO] významnej spoločnosti agropotravinárskeho priemyslu[, ktorá predovšetkým vlastní 60 % trhový podiel v sektore sójového oleja], a jeho funkcie riaditeľa niekoľkých spoločností pôsobiacich v oblasti nehnuteľností a vzdelávania a zakladajúceho člena správnej rady… Cham Holding [najvýznamnejšej súkromnej spoločnosti v Sýrii], založenej v roku 2007, a z dôvodu jeho funkcie generálneho tajomníka obchodnej a priemyselnej komory v meste Homs (Sýria).“

27. Na účely overenia, či sa Rada použitím domnienky dopustila nesprávneho právneho posúdenia, Všeobecný súd odkázal v bode 35 rozsudku T-563/11 a v bode 45 rozsudku T-592/11 na judikatúru v oblasti práva hospodárskej súťaže, podľa ktorej môžu inštitúcie využívať domnienky, čo odzrkadľuje možnosť orgánu, ktorý znáša dôkazné bremeno, vyvodzovať závery zo všeobecných skúseností vyplývajúcich z obvyklého chodu udalostí.[6] V bode 36 rozsudku T-563/11 a v bode 46 rozsudku T-592/11 Všeobecný súd pripomenul, že domnienka, aj keď je ťažko vyvrátiteľná, zostáva v prijateľných medziach, ak je primeraná vo vzťahu k sledovanému legitímnemu cieľu, ak existuje možnosť podať dôkaz o opaku a je zabezpečené právo na obhajobu.[7]

28. V tých istých bodoch Všeobecný súd vychádzal z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, podľa ktorej článok 6 od. 2 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, podpísaného v Ríme 4. novembra 1950, neopomenul skutkové či právne domnienky, ale ukladá štátom, aby ich vtesnali do primeraných medzí so zreteľom na význam sledovaného záujmu a pri zachovaní práva na obhajobu.[8]

6 — Všeobecný súd predovšetkým poukázal na rozsudok Akzo Nobel a i./Komisia (C-97/08 P, EU:C:2009:536, body 60 až 63).

7 — Všeobecný súd poukázal na rozsudok Elf Aquitaine/Komisia (C-521/09 P, EU:C:2011:620, bod 62 a tam citovaná judikatúru).

8 — Všeobecný súd poukázal na rozsudky Salabiaku v. Francúzsko (7. október 1988, séria A č. 141-A, bod 28) a Klouvi v. Francúzsko (č. 30754/03, bod 41).

29. V bode 37 rozsudku T-563/11 a v bode 47 rozsudku T-592/11 Všeobecný súd odkázal aj na bod 69 rozsudku Tay Za/Rada [9], z ktorého podľa neho vyplýva, že v prípade rozhodnutí v oblasti zmrazovania finančných prostriedkov nie je použitie domnienok vylúčené, pokiaľ boli upravené predmetnými aktmi a zodpovedajú cieľu tejto právnej úpravy.

30. Všeobecný súd tieto poznatky z judikatúry uplatnil na posudzovaný prípad, pričom v bode 38 rozsudku T-563/11 a v bode 48 rozsudku T-592/11 po prvé určil, že so zreteľom na autoritársku povahu sýrskeho režimu a na skutočnosť, že sýrske hospodárstvo je prísne kontrolované štátom, Rada mohla oprávnene považovať za skutočnosť založenú na všeobecných skúsenostiach to, že činnosť jedného z popredných podnikateľov v Sýrii pôsobiaceho v mnohých odvetviach mohla prosperovať len vďaka prospechu z tohto režimu a istej podpore, ktorú mu za to poskytoval.

31. Po druhé Všeobecný súd skúmal, či je táto domnienka primeraná cieľu sledovanému Radou, či je vyvrátiteľná a či zachováva právo pána Anboubu na obhajobu.

32. V bode 40 rozsudku T-563/11 a v bode 50 rozsudku T-592/11 Všeobecný súd pripomenul ciele rozhodnutia 2011/522, ochrannú povahu prijímaných opatrení a naliehavé dôvody týkajúce sa bezpečnosti alebo rozvoja medzinárodných vzťahov Únie a jej členských štátov, ktoré sa môžu postaviť proti oznámeniu niektorých dôkazov dotknutým osobám. Všeobecný súd dospel k záveru, že použitie uvedenej domnienky Radou sa ukázalo ako primerané.

33. V bode 41 rozsudku T-563/11 a v bode 51 rozsudku T-592/11 Všeobecný súd konštatoval, že uvedená domnienka je vyvrátiteľná, pretože Rada je povinná oznámiť osobám, ktorých sa reštriktívne opatrenia týkajú, dôvody ich zaradenia na zoznam a tieto osoby majú možnosť preukázať, s využitím skutočností a informácií, ktoré môžu mať len ony samy, že súčasnému režimu neposkytujú podporu.

34. Po tretie v bode 43 rozsudku T-563/11 a v bode 53 rozsudku T-592/11 Všeobecný súd určil, že uvedená domnienka bola upravená predmetnými aktmi a umožňovala splnenie ich cieľov.

35. So zreteľom na tieto skutočnosti Všeobecný súd dospel v bode 44 rozsudku T-563/11 a v bode 54 rozsudku T-592/11 k záveru, že Rada sa nedopustila nesprávneho právneho posúdenia, keď usúdila, že už samotné postavenie pána Anboubu ako významného podnikateľa v Sýrii jej dovoľuje vychádzať z domnienky, že sýrskemu režimu poskytoval hospodársku podporu.

36. Všeobecný súd ďalej v rámci druhého žalobného dôvodu skúmal dôkazy predložené pánom Anboubom, ktorými sa malo preukázať, že sa Rada dopustila nesprávneho právneho posúdenia, keď usúdila, že v dôsledku svojho postavenia významného podnikateľa v Sýrii poskytoval sýrskemu režimu hospodársku podporu. V závere tohto skúmania Všeobecný súd rozhodol, že pán Anbouba nepredložil žiadny dôkaz, ktorým by bolo možné túto domnienku vyvrátiť.

VI – Tvrdenia účastníkov konania

A – *O prvom odvolacom dôvode*

37. Pán Anbouba tvrdí, že Všeobecný súd sa dopustil nesprávneho právneho posúdenia, keď určil, že Rada správne uplatnila na riaditeľov popredných podnikov v Sýrii domnienku o podporovaní sýrskeho režimu, pretože táto domnienka nemá právny základ, je neprimeraná vo vzťahu k sledovanému legitímnemu cieľu a je nevyvrátiteľná.

9 — C-376/10 P, EU:C:2012:138.

38. Pán Anbouba po prvé poukazuje na neexistenciu právneho základu pre použitie domnienky. Tvrdí, že na rozdiel od podmienky, ktorá vyplýva z judikatúry Súdneho dvora, sporné akty neupravujú použitie domnienky. Druhá veta bodu 32 rozsudku T-563/11 a bodu 42 rozsudku T-592/11 je podľa neho výkladom rozhodnutia 2011/522 zo strany Všeobecného súdu.

39. Pán Anbouba po druhé poukazuje na neprimeranosť domnienky vo vzťahu k sledovanému cieľu. Všeobecný súd podľa neho potvrdil predpojatý názor Rady, a tým ju oslobodil od povinnosti konkrétnym spôsobom preukázať spojenie medzi osobami, na ktoré sa vzťahujú reštriktívne opatrenia, a sýrskym režimom. Pán Anbouba tiež spochybňuje odkaz Všeobecného súdu na judikatúru v oblasti hospodárskej súťaže. Tvrdí, že pojmy „všeobecné skúsenosti“ a „normálny priebeh udalostí“ uvedené v bode 35 rozsudku T-563/11 a v bode 45 rozsudku T-592/11 sú neurčité a že veci z oblasti hospodárskej súťaže týkajúce sa hospodárskych sankcií patria do celkom iného kontextu než zmrazovanie finančných prostriedkov. Pán Anbouba vyslovil záver, že uvedená domnienka sa vzhľadom na svoju veľmi všeobecnú povahu nenachádza v prípustných medziach, pretože je neprimeraná vo vzťahu k sledovanému legitímnemu cieľu.

40. Pán Anbouba nakoniec tvrdí, že predmetná domnienka je svojou povahou nevyvrátiteľná. Keďže nemôže poprieť, že je riaditeľom podniku v Sýrii a keďže je vecne nemožné predložiť v súvislosti s otázkou podporovania sýrskeho režimu dôkaz o opaku, jedinou možnosťou, ako domnienku spochybniť, je podať dôkaz o tom, že je odporcom uvedeného režimu. Napáda skutočnosť, že táto domnienka neponecháva žiadny priestor pre tých, ktorí nijako nepatria do kategórie podporovateľov režimu, ani k verejne označeným odporcom režimu. Všeobecný súd teda neprávom odmietol dôkazy pána Anboubu o tom, že nepodporuje súčasný režim, ako nedostatočné.

41. Rada v prvom rade pripomína, že má všeobecnú právomoc prijímať reštriktívne opatrenia voči predstaviteľom režimu v Sýrii, ktorý je zodpovedný za závažné porušovanie ľudských práv. Keďže sú tieto reštriktívne opatrenia ochrannej povahy, ich jediným cieľom je vyvíjať tlak na sýrske orgány a osoby, ktoré sú s nimi spojené, aby ukončili násilné represie, ktoré si v Sýrii údajne vyžiadali tisíce mŕtvych. Na to, aby tieto opatrenia boli účinné, musia byť zamerané na osoby zodpovedné za tieto represie a na osoby podozrivé z prepojenia na tieto osoby.

42. Rada ďalej zdôrazňuje, že keďže je predmetom prejednávaných vecí zahraničná politika, vyplýva z toho široká miera voľnej úvahy normotvorcu Únie a obmedzené súdne preskúmanie.

43. S odvolaním sa na bod 40 návrhov, ktoré predložil generálny advokát Mengozzi vo veci Tay Za/Rada [10], v ktorom rozlíšil tri okruhy osôb, ktorým sú určené reštriktívne opatrenia, a to po prvé vedúcich predstaviteľov, po druhé osoby spojené s týmito vedúcimi predstaviteľmi, najmä osoby, ktoré majú prospech z hospodárskej politiky, a po tretie okruh rodinných príslušníkov osôb, ktoré majú prospech z hospodárskej politiky, Rada uvádza, že pán Anbouba patrí do druhého okruhu uvedených osôb.

44. Rada pripomína, že pán Anbouba je významný podnikateľ, ktorý patrí v Sýrii k vládnucej ekonomickej triede v Sýrii, že je jedným z pilierov súčasnej moci, že je akcionárom spoločnosti Cham Holding, na ktorú sa takisto vzťahujú reštriktívne opatrenia, že je blízkou osobou Ramima Makhloufa, ktorý je sám blízky režimu, a že obaja sú členmi správnej rady spoločnosti Cham Holding, ktorú ovláda Rami Makhlouf.

10 — C-376/10 P, EU:C:2011:786.

45. Rada zdôrazňuje význam rodinných kruhov pri výkone politickej a hospodárskej moci v Sýrii, čo platí už niekoľko desaťročí. Štúdium politického života v Sýrii a výkonu moci Assadovým klanom [11] prinieslo podľa Komisie poznatky o historickom rozdelení vládnych mocenských postov (armáda pripadla Assadovmu klanu), ako aj kľúčových pozícií v ekonomike, ktorá bola dlhú dobu centralizovaná, medzi tieto veľké rodiny, ku ktorým patria aj rodiny Anbouba a Makhlouf, ktoré sú navzájom prepojené. Po smrti Hafíza Al-Assada a po vlne čiastočne začatej hospodárskej liberalizácie následne tieto rodiny spojené s režimom ovládli nielen verejný sektor hospodárstva, ale začali dominovať aj celkom novému súkromnému sektoru.

46. Rada tvrdí, že v rámci rozhodnutia prijatého na základe článku 29 ZEÚ v súlade s medzinárodným právom môže Únia stanoviť domnienky, na ktorých budú založené reštriktívne opatrenia voči určitej kategórii osôb a subjektov. Zdôrazňuje, že vychádzala z toho, že pán Anbouba je súčasťou úzkej skupiny tvorenej najvýznamnejšími riaditeľmi podnikov v Sýrii, a tiež z toho, že podniky pána Anboubu za tohto režimu prosperovali, čo Všeobecný súd konštatoval v bode 46 rozsudku T-563/11 a v bode 64 rozsudku T-592/11. Podľa Rady tieto dve skutočnosti stavajú pána Anboubu do osobitného postavenia v porovnaní s ostatnými osobami.

47. Podľa Rady pán Anbouba nemusí na vyvrátenie domnienky preukázať, že je odporcom režimu, ale to, že sa nenachádza v osobitnom postavení v porovnaní s inými osobami, čo nepreukázal.

48. Pokiaľ ide o primeranosť domnienky, Rada sa odvoláva na bod 50 rozsudku T-592/11.

49. Vo svojich vyjadreniach vedľajšieho účastníka konania Komisia skúma článok 4 rozhodnutia 2011/522, ktorý podľa nej rozlišuje štyri kategórie osôb a subjektov, proti ktorým môžu byť namierené reštriktívne opatrenia, a to osoby a subjekty zodpovedné za násilné zásahy, osoby a subjekty majúce prospech z režimu, osoby a subjekty, ktoré režim podporujú, a osoby a subjekty spojené s uvedenými osobami a subjektmi. Komisia pripomína aj funkciu pána Anboubu (riaditeľ niekoľkých spoločností činný v niekoľkých odvetviach, člen správnej rady spoločnosti Cham Holding, ktorú spoločne s ním riadi Rami Makhlouf, bratranec prezidenta Bášára Al-Assada, a generálny tajomník obchodnej a priemyselnej komory mesta Homs). Komisia tvrdí, že všeobecné skúsenosti neukazujú na všetkých sýrskych podnikateľov, ale na „popredných podnikateľov v Sýrii činných v mnohých odvetviach“.

50. Komisia pripomína, že domnienka je „právny mechanizmus spočívajúci v tom, že z určitej skutočnosti, ktorá je istá, vyvodí skutočnosť, ktorá je neistá. Tento mechanizmus sa použije v prípade, keď je neistá skutočnosť v dôsledku svojej povahy veľmi ťažko dokázateľná a vyplýva zo skutočnosti, ktorú možno dokázať ľahšie“. [12] Súdny dvor jej použitie pripúšťa a Komisia v tejto súvislosti cituje rozsudok Aalborg Portland a i./Komisia [13], v ktorom Súdny dvor v bode 79 určil, že „nezávisle od toho, či právom stanovené dôkazné bremeno leží… alebo na Komisii, alebo na podniku alebo dotknutom združení, môžu byť skutkové okolnosti, ktorých sa jedna strana domáha, takej povahy, že druhej strane vznikne povinnosť poskytnúť vysvetlenie alebo odôvodnenie a ak tak neurobí, možno dospieť k záveru, že dôkazné bremeno bolo unesené“.

51. Podľa Komisie je domnienka porovnateľná so súborom nepriamych dôkazov, ktoré neboli dostatočne vyvrátené druhou stranou. Európsky súd pre ľudské práva ostatne pravidelne vyhlasuje, že dôkaz „nad všetku rozumnú pochybnosť“ môže „vyplynúť zo súboru nepriamych dôkazov alebo nevyvrátených, dostatočne závažných, presných a zhodujúcich sa domnienok“ [14], čím sa súbor nepriamych dôkazov a nevyvrátené domnienky stávajú rovnocennými.

11 — Rada odkazuje napríklad na HADDAD, B.: *Business Networks in Syria – The political economy of authoritarian resilience*. Stanford University Press, 2012.

12 — Komisia odkazuje na definíciu, ktoré podal CABRILLAC, R.: *Dictionnaire du vocabulaire juridique*. 2. ed., Litec, Paris, 2004, s. 301.

13 — C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, EU:C:2004:6.

14 — Komisia cituje najmä rozsudok Öcalan v. Turecko [veľký senát], č. 46221/99, bod 180, ESĽP 2005-IV.

52. Komisia uvádza, že Európsky súd pre ľudské práva pripúšťa domnienky v oblasti trestného práva. Podľa tohto súdu článok 6 ods. 2 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd ukladá štátom, aby ich vtesnali do primeraných medzí so zreteľom na význam sledovaného záujmu a pri zachovaní práva na obhajobu [15]. V oblasti trestného práva ich pripúšťa aj Súdny dvor. [16] Tým skôr by domnienka mala byť prípustná v takej oblasti, do akej patrí prejednávaná vec, v ktorej ide o opatrenie zahraničnej a bezpečnostnej politiky, ktorá navyše podlieha preskúmaniu, ktoré musí byť len obmedzené.

53. Podľa Komisie je možné, aby rozhodnutie bolo založené na takých informáciách, ako sú verejné správy, články z tlače alebo správy spravodajských služieb, a nie na dôkazoch, najmä v prípade nedostatku právomoci vyšetrovania v tretích štátoch. Komisia zdôrazňuje, že vhodnosť použitia domnienky je skutková otázka a že v odvolacom konaní môže byť podrobená skôr len výnimočnému preskúmaniu.

54. Pokiaľ ide o údajnú neexistenciu právneho základu domnienky, Komisia po prvé tvrdí, že aj keby druhá veta bodu 32 rozsudku T-563/11 a bodu 42 rozsudku T-592/11 bola výkladom rozhodnutia 2011/522 zo strany Všeobecného súdu, ako tvrdí pán Anbouba, nie je zrejmé, v akom zmysle by taký výklad mal byť nesprávny. Komisia po druhé uvádza, že tvrdenie, že domnienka musí byť upravená právnym predpisom, je nesprávnym právnym posúdením. „Skutkové“ domnienky totiž vyplývajú z ustálených zásad hodnotenia dôkazov a pripúšťa ich tak Európsky súd pre ľudské práva, ako aj Súdny dvor. Napokon rozsudok Tay Za/Rada (EU:C:2012:138) sa týkal celkom inej domnienky o rodinných príslušníkoch podnikateľa a poznámka Súdneho dvora v bode 69 uvedeného rozsudku naznačuje, že mohol prejaviť ústretovosť a zvážiť prípustnosť takej domnienky, keby bola upravená aspoň v predmetnej spoločnej pozícii alebo nariadení, čo ale nebola pravda. Komisia vyslovuje záver, že nie je dôležité, že určitá domnienka nie je výslovne vymedzená príslušnou právnou úpravou, pretože skutkové domnienky už pojmovo nie sú vymedzované zákonom, pretože spadajú do kognitívnej, a nie normatívnej oblasti.

55. Pokiaľ ide o údajnú neprimeranosť domnienky, Komisia nesúhlasí s tvrdením pána Anboubu o domnienkach v oblasti práva hospodárskej súťaže. Komisia tvrdí, že pri dokazovaní vždy postupuje na základe skúseností. Tvrdenie pána Anboubu navyše neberie do úvahy skutočnosť, že ani Rada, ani Všeobecný súd nepoužili „všeobecnú“ domnienku, ktorá by sa vzťahovala na všetky režimy. Všeobecný súd vychádza z osobitných okolností týkajúcich sa sýrskeho režimu, ktoré neboli v rámci odvolacieho konania spochybnené. Komisia okrem iného zdôrazňuje, že na rozdiel od práva hospodárskej súťaže Rada nemá vyšetrovaciu právomoc na sýrskom území, a musí teda vychádzať z nepriamych dôkazov, čo odôvodňuje širšie akceptovanie domnienok v inej ako trestnoprávnej oblasti. Komisia nakoniec poukazuje na to, že Všeobecný súd v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva zohľadnil sledované záujmy (bod 40 rozsudku T-563/11 a bod 50 rozsudku T-592/11).

56. Pokiaľ ide o údajnú nevyvrátiteľnosť domnienky, Komisia sa domnieva, že pán Anbouba sa dopúšťa skreslenia napadnutých rozsudkov. Všeobecný súd totiž nevyžaduje, aby preukázal, že je odporcom režimu, ale aby režim nepodporoval alebo z neho nezískaval prospech. Komisia uvádza, že v odvolaniach nie je spochybnené posúdenie uskutočnené v bodoch 66 až 76 rozsudku T-592/11. Skutočnosť, že v prípade významného podnikateľa činného vo viacerých odvetviach môže byť ťažké poskytnúť takýto dôkaz, môže tiež podporiť vhodnosť domnienky (domnienka predpokladá všeobecnú skúsenosť, v prípade ktorej existuje málo alebo veľmi málo výnimiek), a nie opak.

15 — Rozsudok Salabiaku v Francúzsko, už citovaný bod 28.

16 — Rozsudok Spector Photo Group a Van Raemdonck (C-45/08, EU:C:2009:806, body 43 a 44).

57. V odpovedi na vyjadrenia Komisie ako vedľajšieho účastníka konania pán Anbouba poukazuje na to, že Komisia rozlišuje štyri kategórie osôb alebo subjektov, proti ktorým môžu byť namierené reštriktívne opatrenia, zatiaľ čo generálny advokát Mengozzi rozlíšil vo svojich návrhoch vo veci Tay Za/Rada (EU:C:2011:786) len tri kategórie. Pán Anbouba tvrdí, že Súdnemu dvoru prináleží preskúmať, či má domnienka právny základ, pretože všeobecné skúsenosti vychádzajú z údajne všeobecne známych skutočností, ktoré však nie sú odôvodnené. Pán Anbouba okrem iného spochybňuje najmä závery, ktoré Rada a Komisia vyvodili zo skutočností, ktoré sa ich týkajú:

— nepreukázalo sa, že bol schopný ovplyvňovať konanie vytýkané spoločnosti Cham Holding a neprihliadlo sa na to, že v apríli 2011 odstúpil z funkcií v tejto spoločnosti, pričom zaradenie fyzickej osoby na zoznam z dôvodu jej prepojení na inú osobu alebo subjekt zaradený na zoznam, sa nemôže zakladať na domnienkach, ktoré nie sú podložené správaním dotknutej osoby, [17]

— pokiaľ ide o jeho funkciu generálneho tajomníka obchodnej a priemyselnej komory mesta Homs (v rokoch 2005 až 2008), pán Anbouba tvrdí, že funkcie, ktoré zastával predtým, nemôžu byť dôvodom jeho zaradenia na zoznam. [18] Pán Anbouba ďalej spresňuje, že do tejto funkcie bol zvolený v kampani proti inému kandidátovi, ktorý bol blízky režimu,

— pokiaľ ide o rozmanitosť jeho investícií do niekoľkých odvetví hospodárstva, ktoré spolu nesúvisia, pán Anbouba uvádza, že to nie je samo osebe dôkazom podpory režimu,

— pokiaľ ide o vzťahy s rodinou sýrskeho prezidenta, pán Anbouba tvrdí, že Komisia pravdepodobne odkazuje na dielo citované Radou, ktoré obsahuje zmienku o niekoľkých veľkých rodinách spojených s Assadovým klanom; uvádza, že toto dielo bolo citované až v odvolacom konaní a že v tejto súvislosti mu nebolo umožnené, aby uplatnil svoje právo na obhajobu; každopádne poukazuje na to, že v uvedenom diele nie je zmienený.

58. Rada nepredložila žiadne pripomienky k vyjadreniam predloženým Komisiou ako vedľajším účastníkom konania.

B – *O druhom odvolacom dôvode*

59. Pán Anbouba tvrdí, že v prípade neexistencie domnienky Rade prináleží poskytnúť dôkazy, na ktorých založila svoje rozhodnutie o jeho zaradení na zoznam osôb, voči ktorým sú namierené reštriktívne opatrenia v Sýrii. Všeobecný súd tým, že Radu oslobodil od povinnosti oznámiť dôkazy alebo dôvody na neposkytnutie uvedených dôkazov, a tým, že pripustil, aby Rada založila svoje rozhodnutie len na domnienke, ktorú ale nebola oprávnená riadne použiť, upustil od sankcionovania zjavného porušenia zásady kontradiktórnosti a jeho práva na obhajobu.

60. Na základe rozsudku Komisia a i./Kadi [19] sa pán Anbouba domnieva, že Rada síce mala možnosť neposkytnúť mu dôkazy, ktoré mala k dispozícii, z naliehavých dôvodov týkajúcich sa bezpečnosti alebo rozvoja medzinárodných vzťahov, ale mala ich predložiť Všeobecnému súdu, aby ich mohol posúdiť, a okrem toho mala odôvodniť existenciu dôvodov brániacich tomu, aby tieto dôkazy boli oznámené pánovi Anboubovi.

61. Rada sa k tomuto druhému odvolaciemu dôvodu nevyjadrila.

17 — Pozri rozsudok Sedghi a Azizi/Rada (T-66/12, EU:T:2014:347, bod 69).

18 — Pozri rozsudok Alchaar/Rada (T-203/12, EU:T:2014:602, bod 155).

19 — C-584/10 P, C-593/10 P a C-595/10 P, EU:C:2013:518.

62. Komisia tvrdí, že domnienka mení predmet dokazovania. Známymi skutočnosťami boli osobné pomery pána Anboubu a charakteristické črty sýrskeho režimu. Keďže tieto skutočnosti neboli spochybnené, nebolo potrebné predložiť Všeobecnému súdu dodatočné dôkazy.

63. Komisia uvádza, že rozsudok Komisia a i./Kadi (EU:C:2013:518), na ktorý sa odvoláva pán Anbouba, nie je relevantný. Vec, v ktorej bol tento rozsudok vydaný, sa totiž týka terorizmu, v prípade ktorého sú požiadavky na dokazovanie odlišné. V uvedenej veci osoba, proti ktorej reštriktívne opatrenie smerovalo, poprela všetky skutkové okolnosti a Komisia nevychádzala z informácií či domnienok, ktorých skutkový základ by bol verejne známy alebo s ktorého skutkovým základom by táto osoba súhlasila. Naopak rozsudok Rada/Manufacturing Support & Procurement Kala Naft [20] podľa nej názorne ukazuje situáciu, keď skutočnosti potvrdzujúce reálnosť dôvodov uplatnených voči dotknutej právnickej osobe neboli spochybnené a vyplynuli z verejne dostupných dokumentov. Ako rozhodol Súdny dvor, Rada teda za týchto podmienok nebola povinná preukázať činnosť spoločnosti Manufacturing Support & Procurement Kala Naft (ďalej len „Kala Naft“) inými skutočnosťami. [21]

VII – Moje posúdenie

64. Napriek tomu, že pán Anbouba predložil oba tieto odvolacie dôvody samostatne v rámci jednotlivých odvolaní, podľa môjho názoru spolu úzko súvisia.

65. V rámci prvého odvolacieho dôvodu totiž pán Anbouba tvrdí, že Rada na neho nemohla uplatniť domnienku o podporovaní režimu Bášára Al-Assada len preto, že je v Sýrii významným podnikateľom. Domnieva sa – a to je predmetom druhého odvolacieho dôvodu – že Rada mala na podporu jeho zaradenia na zoznam osôb, proti ktorým sú namierené reštriktívne opatrenia, poskytnúť dodatočné dôkazy, aby preukázala, že podporuje sýrsky režim.

66. Tým, že sa Rada uspokojila s jeho postavením významného podnikateľa v Sýrii a nepožadovala dodatočné dôkazy, obrátila podľa pána Anboubu dôkazné bremeno, čím na neho preniesla povinnosť podať dôkaz o opaku svedčiaci o tom, že nepodporuje režim Bášára Al-Assada.

67. Pán Anbouba síce v rámci prejednávaných odvolaní uviedol, že nespochybňuje samotné použitie domnienky ako spôsobu dokazovania, ale na druhej strane spresnil, v akom ohľade sa na neho domnienka podporovania režimu Bášára Al-Assada nemôže uplatniť. Podľa jeho názoru totiž takáto domnienka nemá právny základ, nie je primeraná a je nevyvrátiteľná.

68. Takže oboma dôvodmi, ktoré uplatnil pán Anbouba, je skrátka spochybňovaný spôsob, akým Všeobecný súd posúdil, či boli dodržané pravidlá týkajúce sa dôkazného bremena v oblasti reštriktívnych opatrení, keď vo vzťahu k nemu uznal existenciu domnienky o poskytovaní podpory sýrskeho režimu, a tak nevyžadoval, aby mu Rada predložila dodatočné dôkazy o existencii tejto podpory.

69. So zreteľom na úzku súvislosť medzi obomi dôvodmi, ktoré uplatnil pán Anbouba v každom z odvolaní, budem tieto dôvody skúmať spoločne.

70. Na úvod treba presne vymedziť, čo patrí do právomoci Súdneho dvora v rámci odvolacieho konania.

71. Z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že údajné nedodržanie pravidiel uplatniteľných v oblasti dokazovania je právna otázka, ktorá je v štádiu odvolania prípustná. [22]

20 — C-348/12 P, EU:C:2013:776.

21 — Body 89 a 105.

22 — Pozri najmä rozsudok Bertelsmann a Sony Corporation of America/Impala (C-413/06 P, EU:C:2008:392, bod 44 a tam citovanú judikatúru).

72. Súdny dvor konkrétne určil, že „pokiaľ výhrady odvolateľky smerujú proti tomu, ako Všeobecný súd posúdil dôkazy, ktoré mu boli predložené, tieto výhrady nemožno skúmať v odvolacom konaní. Na druhej strane Súdnemu dvoru prináleží, aby overil, či sa Všeobecný súd pri tomto posudzovaní dopustil nesprávneho právneho posúdenia porušením všeobecných právnych zásad, ako je prezumpcia neviny, a pravidiel použiteľných v oblasti dokazovania, ako sú pravidlá týkajúce sa dôkazného bremena“.[23]

73. Hoci teda „otázka rozloženia dôkazného bremena môže mať vplyv na skutkové zistenia Všeobecného súdu, ide o právnu otázku“.[24]

74. So zreteľom na túto judikatúru je Súdny dvor v rámci tohto odvolacieho konania povinný overiť, či Všeobecný súd porušil alebo neporušil pravidlá rozloženia dôkazného bremena v oblasti reštriktívnych opatrení.

75. V prvom rade pripomeniem pomocou analýzy troch rozsudkov pravidlá, ktoré Súdny dvor vyvodil v otázke dôkazného bremena v oblasti reštriktívnych opatrení. V druhom rade potom budem skúmať, či sú úvahy Všeobecného súdu zlučiteľné s judikatúrou Súdneho dvora.

A – *Pravidlá týkajúce sa dôkazného bremena v oblasti reštriktívnych opatrení*

76. Za súčasného stavu vývoja súdnej agendy týkajúcej sa reštriktívnych opatrení sa hlavné vodidlá k pravidlám týkajúcim sa dôkazného bremena dajú nájsť v rozsudkoch Tay Za/Rada (EU:C:2012:138), Komisia a i./Kadi (EU:C:2013:518) a Rada/Manufacturing Support & Procurement Kala Naft (EU:C:2013:776).

1. Rozsudok Tay Za/Rada

77. Rozsudok Tay Za/Rada (EU:C:2012:138) sa vzťahuje na reštriktívne opatrenia prijaté voči Republike Mjanmarského zväzu. Voči osobám, ktoré majú výhody z hospodárskej politiky vlády, boli prijaté opatrenia zmrazenia finančných prostriedkov. Meno odvolateľa spolu s identifikačným údajom „syn Taya Zu“ a meno jeho otca – Tay Za – spolu s odôvodnením, že je riaditeľom niekoľkých podnikov, sú uvedené v zoznamoch osôb, ktorých finančné prostriedky boli zmrazené.

78. Odvolateľ napadol skutočnosť, že jeho príslušnosť k rodine riaditeľa niekoľkých podnikov mohla byť považovaná za dostatočný dôvod na jeho zaradenie na zoznam.

79. Keďže predmetné reštriktívne opatrenia boli prijaté na základe článkov 60 ES a 301 ES, Súdny dvor spresnil, za akých podmienok môžu byť určitej osobe na základe týchto článkov zmrazené finančné prostriedky.

80. V tejto súvislosti Súdny dvor pripomenul, že už vo svojom rozsudku Kadi a Al Barakaat International Foundation/Rada a Komisia[25] rozhodol, že „vzhľadom na znenie článkov 60 ES a 301 ES, obzvlášť na formulácie ‚voči dotknutým [tretím] krajinám‘ a ‚s jednou alebo niekoľkými tretími krajinami‘ uvedené v týchto článkoch, sa tieto články týkajú prijímania opatrení voči tretím krajinám, pričom tento pojem môže zahŕňať vedúcich predstaviteľov určitej krajiny, ako aj jednotlivcov a subjekty, ktoré sú s týmito vedúcimi predstaviteľmi spojené alebo sú nimi priamo alebo nepriamo ovládané“.[26]

23 — Rozsudok Hüls/Komisia (C-199/92 P, EU:C:1999:358, bod 65).

24 — Rozsudok BAI a Komisia/Bayer (C-2/01 P a C-3/01 P, EU:C:2004:2, bod 61).

25 — C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461.

26 — Rozsudok Tay Za/Rady (EU:C:2012:138, bod 53 a tam citovaná judikatúra).

81. V dôsledku toho Súdny dvor v bode 55 rozsudku Tay Za/Rada (EU:C:2012:138) uviedol, že „nie je vylúčené, aby boli riaditelia určitých podnikov predmetom reštriktívnych opatrení prijatých na základe článkov 60 ES a 301 ES, *ak sa preukáže, že sú spojení s vedúcimi predstaviteľmi Republiky Mjanmarského zväzu alebo že činnosti spoločností sú závislé od uvedených vedúcich predstaviteľov*“.[27]

82. Vo veci, v ktorej bol vydaný tento rozsudok, bolo voči synovi riaditeľa niekoľkých podnikov zaradeného do sporného zoznamu prijaté opatrenie spočívajúce v zmrazení jeho finančných prostriedkov z jediného dôvodu, a to z dôvodu jeho príbuzenského vzťahu s osobou, ktorú bolo možné považovať za spojenú s vedúcimi predstaviteľmi Republiky Mjanmarského zväzu. Všeobecný súd totiž rozhodol, že je možné predpokladať, že rodinní príslušníci riaditeľov podnikov majú prospech z funkcie vykonávanej týmito riaditeľmi, takže nič nebráni záveru, že majú takisto prospech z hospodárskej politiky vlády. Všeobecný súd tiež rozhodol, že tento predpoklad možno vyvrátiť, ak odvolateľ preukáže, že nemá úzky vzťah s riaditeľom, ktorý je jeho rodinným príslušníkom (bod 68 napadnutého rozsudku).

83. Všeobecný súd potom dospel k záveru, že reštriktívne opatrenia na základe cielených a selektívnych sankcií, ktoré postihujú určité kategórie osôb, ktoré Rada považuje za osoby spojené s dotknutým režimom, vrátane rodinných príslušníkov riaditeľov významných podnikov dotknutej tretej krajiny, patria do rozsahu pôsobnosti článkov 60 ES a 301 ES.

84. Súdny dvor dospel k záveru, že takýmito úvahami sa Všeobecný súd dopustil nesprávneho právneho posúdenia.

85. Súdny dvor pripustil, že v bode 166 rozsudku Kadi a Al Barakaat International Foundation/Rada a Komisia (EU:C:2008:461) poskytol široký výklad článkov 60 ES a 301 ES, keď do pojmu „tretia krajina“ uvedeného v predmetných článkoch zahrnul vedúcich predstaviteľov týchto krajín, ako aj jednotlivcov a subjekty, ktoré sú s týmito vedúcimi predstaviteľmi spojené alebo priamo alebo nepriamo ovládané, zároveň však spresnil, že tento výklad bol viazaný na podmienky, ktoré majú zabezpečiť také uplatnenie článkov 60 ES a 301 ES, ktoré je v súlade s cieľmi, ktoré sledujú.

86. Podľa Súdneho dvora opatrenia smerujúce proti fyzickým osobám možno prijať na základe článkov 60 ES a 301 ES ako reštriktívne opatrenia voči tretím krajinám, ak sa týkajú len vedúcich predstaviteľov týchto krajín a osôb s nimi spojených.

87. Podľa Súdneho dvora táto požiadavka zabezpečuje existenciu dostatočného spojenia medzi dotknutými osobami a treťou krajinou, ktorá je cieľom reštriktívnych opatrení prijatých zo strany Únie, a zabraňuje tomu, aby boli články 60 ES a 301 ES predmetom príliš širokého výkladu, a teda v rozpore s judikatúrou Súdneho dvora.

88. Súdny dvor teda vytkol Všeobecnému súdu, že rozšíril kategóriu fyzických osôb, ktoré môžu byť predmetom cielených reštriktívnych opatrení, keď predpokladal, že rodinní príslušníci riaditeľov významných podnikov majú takisto prospech z hospodárskej politiky vlády. Súdny dvor v tejto súvislosti uviedol, že použitie takýchto opatrení voči fyzickým osobám na základe jediného dôvodu, ktorým je ich príbuzenský vzťah s osobami spojenými s vedúcimi predstaviteľmi dotknutej tretej krajiny, nezávisle od ich osobného správania, je v rozpore s judikatúrou Súdneho dvora týkajúcou sa článkov 60 ES a 301 ES.

27 — Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

89. Podľa Súdneho dvora totiž nie je ľahké preukázať súvis, hoci len nepriamy, medzi chýbajúcim pokrokom na ceste k demokratizácii a pokračujúcim porušovaním ľudských práv v Mjanmarsku a správaním rodinných príslušníkov riaditeľov podnikov. Súdny dvor chcel okrem toho zúžiť kategórie fyzických osôb, voči ktorým môžu byť prijaté cielené reštriktívne opatrenia, na také osoby, ktorých prepojenie s predmetnou treťou krajinou, to znamená s vedúcimi predstaviteľmi tretích krajín a jednotlivcami, ktorí sú s týmito vedúcimi predstaviteľmi spojené, je zjavné.

90. Súdny dvor dodal, že kritérium, ktoré použil Všeobecný súd na zahrnutie rodinných príslušníkov riaditeľov podnikov, navyše spočíva na predpoklade, ktorý nebol upravený v nariadení (ES) č. 194/2008 [28] ani v spoločných pozíciách 2006/318/SZBP [29] a 2007/750/SZBP [30], na ktoré toto nariadenie odkazuje, a ktorý nezodpovedá cieľu tejto právnej úpravy.

91. Súdny dvor dospel k záveru, že „opatrenie na zmrazenie finančných prostriedkov a ekonomických zdrojov patriacich odvolateľovi môže byť prijaté v rámci nariadenia, ktorého cieľom je sankcionovanie tretej krajiny v zmysle článkov 60 ES a 301 ES, *iba na základe presných a konkrétnych skutočností umožňujúcich preukázanie, že uvedený odvolateľ má prospech z hospodárskej politiky vedúcich predstaviteľov Republiky Mjanmarského zväzu*“. [31]

92. Úvahy Súdneho dvora obsiahnuté v jeho rozsudku Tay Za/Rada (EU:C:2012:138) sú naviazané na vtedy platné právne základy, a to na články 60 ES a 301 ES. Hlavné smery úvah rozvinutých v tomto rozsudku mi však pripadajú stále relevantné.

93. Význam spájaný s osobnou pôsobnosťou opatrení prijímaných voči tretiemu štátu na základe článkov 60 ES a 301 ES sa totiž oslabil od okamihu, odkedy článok 215 ods. 2 ZFEÚ umožňuje prijať reštriktívne opatrenia voči fyzickým alebo právnickým osobám, skupinám alebo neštátnym subjektom. Úvahy obsiahnuté v uvedenom rozsudku, najmä pokiaľ ide o otázku nutnosti, aby Rada preukázala existenciu dostatočného spojenia medzi osobou zaradenou na zoznam a režimom dotknutého tretieho štátu, však celkom nestratili svoj zmysel, pretože obsah článku 301 ES vecne zodpovedá obsahu článku 215 ods. 1 ZFEÚ.

94. Podľa môjho názoru pritom nič nevylučuje, aby toto ustanovenie slúžilo, rovnako ako predtým v prípade článkov 60 ES a 301 ES, ako právny základ na prijímanie opatrení voči vedúcim predstaviteľom tretích štátov, ako aj voči osobám, ktoré sú s nimi spojené. Článok 215 ods. 2 ZFEÚ by sa teda týkal osôb, ktoré by nemohli byť považované za spojené s tretím štátom, čo je mimochodom v súlade so znením tohto ustanovenia, ktoré sa vzťahuje na fyzické a právnické osoby, ako aj na skupiny a „neštátne“ subjekty.

95. V danom prípade boli nariadenia, o ktoré ide v prejednávaných veciach, prijaté na základe článku 215 ZFEÚ, pričom sa nespresnilo, či sa opatrenia spočívajúce v zmrazení finančných prostriedkov osôb považovaných za spojené so sýrskym režimom prijímajú na základe odseku 1 alebo odseku 2 tohto článku.

96. V každom prípade treba mať na pamäti, že zásadný prínos rozsudku Tay Za/Rada (EU:C:2012:138) naďalej trvá, a to aj po zavedení nových právnych základov v článku 215 ods. 1 a 2 ZFEÚ.

28 — Nariadenie Rady z 25. februára 2008, ktorým sa obnovujú reštriktívne opatrenia voči Barme/Mjanmarsku a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 817/2006 (Ú. v. EÚ L 66, s. 1).

29 — Spoločná pozícia Rady z 27. apríla 2006, ktorou sa obnovujú reštriktívne opatrenia voči Barme/Mjanmarsku (Ú. v. EÚ L 116, s. 77).

30 — Spoločná pozícia Rady z 19. novembra 2007, ktorou sa mení a dopĺňa spoločná pozícia 2006/318 (Ú. v. EÚ L 308, s. 1).

31 — Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

97. Uvedený rozsudok tak názorne ukazuje, že „hlavným problémom v oblasti individuálnych reštriktívnych opatrení, ktoré sú formálne namierené proti štátu, je vymedzenie kritéria spojenia medzi skutočným cieľom, ktorým je jednotlivec, a formálnym cieľom, ktorým je štát“. [32]

98. V tomto ohľade spočíva hlavný prínos uvedeného rozsudku v tom, že keďže kritérium zaradenia na zoznam uvedené vo všeobecných pravidlách týkajúcich sa predmetných reštriktívnych opatrení je založené na spojení jednej kategórie osôb s režimom dotknutého tretieho štátu, ako je získavanie prospechu z hospodárskej politiky vykonávanej týmto režimom, Rada je pri uplatňovaní tohto kritéria zaradenia na zoznam povinná preukázať existenciu dostatočného spojenia medzi osobou určenou na zaradenie na zoznam a uvedeným režimom. Práve za tohto predpokladu sa totiž možno domnievať, že zaradením určitej osoby na zoznam osôb, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky, bude možné dosiahnuť politický cieľ, ktorý Rada sleduje.

99. Pokiaľ Súdny dvor konkrétne pripustil, že riaditelia určitých podnikov môžu byť predmetom reštriktívnych opatrení, platí to len za predpokladu, že sa preukázalo, že sú spojení s vedúcimi predstaviteľmi daného tretieho štátu, alebo že činnosti týchto podnikov sú na týchto predstaviteľoch závislé. [33]

100. Súdny dvor sa teda neuspokojuje s tvrdením, ktoré nie je podložené informáciami a dôkazmi. Bez presných a konkrétnych poznatkov umožňujúcich preukázať, že určitá osoba má prospech z hospodárskej politiky vykonávanej vedúcimi predstaviteľmi tretieho štátu, nie je preukázané dostatočné spojenie s režimom a zaradenie na zoznam musí byť teda vyhlásené za neplatné. [34]

101. Ako ďalej podrobnejšie objasním, je zjavné, že v rámci konaní o prejednávaných odvolaniach je spojenie medzi pánom Anboubom a sýrskym režimom podstatne tesnejšie, a neplatia teda preň rovnaké výhrady, aké Súdny dvor vyjadril v rozsudku Tay Za/Rada (EU:C:2012:138). Na rozdiel od veci, v ktorej bol uvedený rozsudok vydaný, Rada preukázala, že kritérium zaradenia na zoznam sa na pána Anboubu vzťahuje, čo znamená, že ako významný podnikateľ v Sýrii patrí do kategórie osôb, ktoré majú prospech zo sýrskeho režimu alebo ho podporujú. [35]

2. Rozsudok Komisia a i./Kadi

102. Rozsudok Komisia a i./Kadi (EU:C:2013:518) sa týka reštriktívnych opatrení prijatých voči osobám a subjektom spojeným s Usámom bin Ládinom, sieťou Al Kajdá (Al-Qaida) a Talibanom.

103. Podľa judikatúry vychádzajúcej z tohto rozsudku platí, že účinnosť súdneho preskúmania zaručeného v článku 47 Charty základných práv Európskej únie okrem iného vyžaduje, aby „sa súd Únie pri skúmaní zákonnosti dôvodov, na ktorých je založené rozhodnutie o zápise alebo zachovaní mena určenej osoby na [zoznamoch osôb, proti ktorým sú namierené sankcie] uistil, že toto rozhodnutie… sa opiera o *dostatočne pevný skutkový základ*… To predpokladá overenie skutočností

32 — Pozri BEAUCILLON, C.: c. d., s. 131.

33 — Rozsudok Tay Za/Rada (EU:C:2012:138, bod 55).

34 — Pozri SIMON, D.: Mesures restrictives (Myanmar). In: *Revue Europe*, máj 2012, č. 5, oznámenie 174, kde sa uvádza, že „riešenie Súdneho dvora… má… ten dôsledok, že zužuje kategóriu osôb, ktoré by mohli byť potenciálne dotknuté stanovením určitej intenzity spojenia“.

35 — V bode 39 svojich návrhov vo veci Tay Za/Rada (EU:C:2011:786) generálny advokát Mengozzi opísal nasledujúcim spôsobom spojenie medzi otcom odvolateľa, ktorý bol riaditeľom podnikov, a uvedeného tretieho štátu:
„V predmetnom prípade sa už podľa posúdenia Rady, ktoré nie je dôvodné spochybňovať, zdá, že otec odvolateľa je spojený s mjanmarským režimom bez toho, aby patril k samotnej vláde. Jeho postavenie „osoby spojenej“ s mjanmarským režimom vyplýva z reálneho prospechu, ktorý majú z mjanmarskej hospodárskej politiky dva podniky, ktoré táto osoba riadi, a v tomto zmysle sa spojenie s uvedeným režimom zdá dostatočné. V tejto súvislosti je potrebné, pokiaľ ide o otca odvolateľa, uviesť, že toto spojenie, hoci postačujúce, je predovšetkým nepriame, pretože je opísaný ako pasívny príjemca výhod vyplývajúcich z hospodárskej politiky, o ktorej on sám nerozhoduje.“

uvádzaných v zhrnutí dôvodov, o ktoré sa predmetné rozhodnutie opiera…, tak, aby súdne preskúmanie nebolo obmedzené len na abstraktné posúdenie pravdepodobnosti uvádzaných dôvodov, ale aby sa týkalo otázky, *či sú tieto dôvody*, alebo aspoň jeden z nich, ktorý je sám osebe považovaný za dostatočný na odôvodnenie tohto rozhodnutia, *podložené*“. [36]

104. V prípade spochybnenia zákonnosti je totiž úlohou príslušného orgánu Únie, aby preukázal, že sú dôvody uplatňované voči dotknutej osobe podložené, pričom táto osoba nie je povinná predložiť opačné dôkazy svedčiace o tom, že uvedené dôvody podložené nie sú. Je potrebné, aby informácie a dôkazy predložené uvedeným orgánom podporovali dôvody použité proti dotknutej osobe. Ak tieto skutočnosti neumožňujú konštatovať opodstatnenosť niektorého z dôvodov, súd Únie ho nemôže prijať ako dôvod na rozhodnutie o predmetnom zápise alebo o jeho zachovaní. [37]

105. Teda „dodržiavanie [práva na obhajobu a práva na účinnú súdnu ochranu] znamená, že v prípade súdneho sporu súd Únie preskúma najmä dostatočne presný a konkrétny charakter dôvodov uvedených [na podporu rozhodnutia o zápise alebo zachovaní zápisu], ako aj prípadne overí *vecnú správnosť skutočností* týkajúcich sa daného dôvodu s prihliadnutím na informácie, ktoré boli poskytnuté“. [38]

106. Takáto požiadavka týkajúca sa postavenia významných podnikateľov v autoritárskom režime je podľa môjho názoru v súlade s požiadavkou, ktorú uviedol Súdny dvor v bode 55 svojho rozsudku Tay Za/Rada (EU:C:2012:138), a to, že „nie je vylúčené, aby boli riaditelia určitých podnikov predmetom reštriktívnych opatrení…, *ak sa preukáže*, že sú spojení s vedúcimi predstaviteľmi [daného tretieho štátu], alebo že činnosti spoločností sú závislé od uvedených vedúcich predstaviteľov“. [39]

107. V tejto súvislosti musí byť preukázanie spojenia medzi osobou zapísanou v zozname a režimom daného tretieho štátu založené na dostatočne pevnom vecnom základe, aby mohlo byť považované sa postačujúce.

108. Ako je uvedené nižšie, vo veciach, v ktorých boli podané prejednávané odvolania, tvoria skutkový základ jednak všeobecne známe skutočnosti, jednak nespochybnené skutočnosti, takže existencia dostatočného spojenia medzi pánom Anboubom a sýrskym režimom sa mohla považovať za preukázanú.

3. Rozsudok Rada/Manufacturing Support & Procurement Kala Naft

109. Treba spomenúť rozsudok Rada/Manufacturing Support & Procurement Kala Naft (EU:C:2013:776), pretože úvahy obsiahnuté v rozsudku Komisia a i./Kadi (EU:C:2013:518), ktorý sa týkal protiteroristického opatrenia, sú v ňom uplatnené na oblasť reštriktívnych opatrení týkajúcich sa tretieho štátu.

110. Ďalším dôležitým aspektom tohto významného rozsudku je to, že nielenže sa zmieňuje o preventívnej povahe reštriktívnych opatrení bez vyvodenia akýchkoľvek dôsledkov, ale v rámci skúmania dôvodnosti napadnutého opatrenia spočívajúceho v zmrazení finančných prostriedkov túto povahu plne zohľadňuje.

111. Preventívna, a nie represívna povaha reštriktívnych opatrení má samozrejme vplyv na povahu, spôsob a intenzitu dokazovania, ktoré možno od Rady požadovať.

36 — Bod 119. Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

37 — Body 121 až 123.

38 — Bod 136. Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

39 — Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

112. Vec sa týkala zaradenia spoločnosti Kala Naft na zoznam osôb a subjektov, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky z dôvodu, že podporujú činnosti Iránskej islamskej republiky v jadrovej oblasti, ktoré by mohlo ohroziť nešírenie zbraní, alebo vývoj nosičov jadrových zbraní. Kala Naft je iránska spoločnosť, ktorú vlastní National Iranian Oil Company (ďalej len „NIOC“) a ktorej úlohou je pôsobiť ako stredisko nákupu pre činnosti skupiny NIOC v oblasti ropného, plynárenského a petrochemického priemyslu.

113. V návrhoch, ktoré som v uvedenej veci predniesol, som vyzdvihol najmä preventívnu povahu reštriktívnych opatrení voči Iránskej islamskej republike a dôsledky, ktoré z toho treba vyvodiť na dokazovanie. Pokiaľ ide o posúdenie dôvodnosti odôvodnenia, uviedol som, že v prípade, že súd Únie konštatuje na základe súboru skutočností uvedených v spise a kontextu, ktoré má k dispozícii, že riziko, ktoré predstavuje osoba alebo subjekt pre boj proti šíreniu jadrových zbraní je dostatočne preukázané, túto osobu alebo tento subjekt možno oprávnene považovať za osobu podporujúcu šírenie jadrových zbraní, a teda za osobu, na ktorú sa môže vzťahovať opatrenie na zmrazenie finančných prostriedkov.

114. Vo svojom rozsudku sa Súdny dvor podľa môjho názoru s týmto prístupom stotožnil.

115. Súdny dvor vo svojom rozsudku najprv skúmal spôsob, akým Všeobecný súd zisťoval a vykladal všeobecné pravidla použiteľných predpisov, a potom konkrétne skúmal, akým spôsobom Všeobecný súd skúmal odôvodnenie a opodstatnenosť sporných aktov.

116. Pokiaľ ide o všeobecné pravidlá, Súdny dvor vychádzal z nasledujúcich dvoch konštatovaní. Po prvé, tieto všeobecné pravidlá zakladali spojitosť medzi obstarávaním zakázaného tovaru a technológií, v danom prípade obstarávaním kľúčového vybavenia a technológií pre kľúčové odvetvia ropy a zemného plynu v rámci iránskeho priemyslu, a šírením jadrových zbraní. [40]

117. Po druhé, všeobecné pravidlá uplatňujú ako kritérium zaradenia na zoznam podieľanie sa na činnostiach Iránu v jadrovej oblasti citlivých z hľadiska šírenia jadrových zbraní, priame spojenie s nimi alebo ich podporu. V tejto súvislosti Súdny dvor rozhodol, že „pojem ‚podpora‘ znamená nižší stupeň spojenia s činnosťami Iránu v jadrovej oblasti, než pojmy ‚podieľanie sa‘ a ‚priame spojenie‘, a že tento pojem môže zahŕňať obstarávanie tovaru a technológie súvisiace s plynárenským a ropným priemyslom alebo obchodovanie s nimi“. [41] Na podporu tohto výkladu Súdny dvor zohľadnil viacero aktov, v ktorých sa uvádzajú príjmy z energetického sektora a rizika spojeného s materiálom určeným pre ropný a plynárenský priemysel. Na základe týchto poznatkov mohol Súdny dvor dospieť k záveru, že „sporné akty sa týkali iránskeho ropného, plynárenského a petrochemického priemyslu z dôvodu nebezpečenstva, ktoré tento priemysel predstavoval pre šírenie jadrových zbraní príjmami, ktoré vytvára, ako aj používaním zariadení a materiálov, ktoré majú mnoho spoločného so zariadeniami a materiálmi používanými na určité citlivé činnosti v rámci jadrového palivového cyklu“. [42]

118. Súdny dvor z toho vyvodil, že Všeobecný súd sa dopustil nesprávneho právneho posúdenia, keď rozhodol, že „predpokladom prijatia reštriktívnych opatrení voči subjektu je, že tento subjekt sa predtým skutočne správal spôsobom, ktorý by bolo možné postihovať, a že samotné riziko, že dotknutý subjekt sa bude takto správať v budúcnosti, nie je dostačujúce“. [43] „Rozličné ustanovenia sporných aktov, ktoré stanovujú zmrazenie finančných prostriedkov, sú formulované všeobecným

40 — Body 76 a 77.

41 — Bod 80.

42 — Bod 112.

43 — Bod 84.

spôsobom (‚podieľajú sa, sú priamo spojené alebo podporujú…‘), bez odkazu na správanie predchádzajúce rozhodnutiu o zmrazení finančných prostriedkov“.[44] Podľa Súdneho dvora z toho vyplýva, že „aj keď sa týkajú určitého subjektu, odkaz na všeobecný účel, tak ako je uvedený v stanovách tohto subjektu, môže postačovať na odôvodnenie reštriktívnych opatrení“.[45]

119. Práve so zreteľom na všeobecné pravidlá, ktorými sa stanovuje kritérium zaradenia na zoznam, Súdny dvor následne usúdil, že prvý dôvod zaradenia na zoznam, podľa ktorého spoločnosť Kala Naft obchoduje so zariadeniami pre ropné a plynárenské odvetvia, ktoré sa môžu použiť pre iránsky jadrový program, je dostatočne presný a konkrétny na to, aby spoločnosti Kala Naft umožnil overiť dôvodnosť sporných aktov a brániť sa pred Všeobecným súdom a Všeobecnému súdu potom vykonať preskúmanie. Pokiaľ ide o dôvodnosť opatrenia a konkrétnejšie vecnú správnosť skutočností uvedených v tomto prvom dôvode, Súdny dvor rozhodol – stále so zreteľom na všeobecné pravidlá upravujúce kritérium zaradenia na zoznam, že „Rada sa mohla domnievať, že voči spoločnosti Kala Naft možno prijať opatrenia, keďže obchodovala so zariadeniami pre ropné a plynárenské odvetvia, ktoré sa môžu použiť v iránskom jadrovom programe“.[46]

120. V tejto súvislosti Súdny dvor zohľadnil nasledujúci skutkový základ, a to skutočnosť, že Kala Naft je strediskom nákupu pre spoločnosť National Iranian Oil Company, NIOC. Súdny dvor uviedol, že sa to uvádza v stanovách tejto spoločnosti a Kala Naft to nepopiera. Samotná Kala Naft vysvetlila, že jej výlučne petrolejársky, plynárenský a petrochemický účel jasne vyplýva z metód jej prác.[47] Okrem toho samotná Kala Naft uviedla, že obvykle sa podieľa na obstarávaní zliatinových dverí pre NIOC alebo pre jej dcérske spoločnosti.[48]

121. So zreteľom na tieto skutočnosti Súdny dvor konštatoval, že skutočnosti uvádzané v prvom dôvode sú preukázané právne dostačujúcim spôsobom a tento prvý dôvod sám osebe odôvodňoval zápisy na zoznamy sporných aktov.

122. V bode 105 svojho rozsudku Súdny dvor tiež konštatoval, že pokiaľ ide o skutočnosti preukazujúce vecnú správnosť dôvodov uvádzaných proti spoločnosti Kala Naft, funkcia strediska nákupu skupiny NIOC, ktorú vykonáva, vyplýva z jej stanov, ako aj z prospektov, ktoré vydáva. Rada preto nebola povinná preukazovať činnosť spoločnosti Kala Naft inými skutočnosťami.

123. Uvedený rozsudok je významný, pretože ukazuje, že nároky na mieru dokazovania vyjadrené Súdnym dvorom v jeho rozsudku Komisia a i./Kadi (EU:C:2013:518) nevedú vždy k zrušeniu opatrení na zmrazenie finančných prostriedkov. Pojem „dostatočne pevný vecný základ“ je totiž široký a tvárny, takže súdom Únie umožňuje prispôsobiť typ a požadovanú mieru dokazovania kontextu, do akého tieto opatrenia zapadajú.

124. Treba tiež súhlasiť so spôsobom, akým Súdny dvor usporiadal svoje úvahy, keď najprv uskutočnil presnú analýzu pôsobnosti kritéria zaradenia na zoznam uvedeného vo všeobecných pravidlách týkajúcich sa predmetných reštriktívnych opatrení a z tejto analýzy potom vyvodil dôsledky pri skúmaní dôvodnosti individuálneho opatrenia namiereného voči spoločnosti Kala Naft. Ako dokazuje uvedená vec, skúmanie dôvodnosti reštriktívneho opatrenia je totiž úzko späté so spôsobom, akým je koncipované kritérium zaradenia na zoznam uvedené vo všeobecných pravidlách.

44 — Bod 85.
45 — Tamže.
46 — Bod 88.
47 — Bod 89.
48 — Bod 90.

125. V tejto súvislosti treba poznamenať, že Súdny dvor kládol dôraz na skutočnosť, že Rada má pri určovaní kritéria zaradenia na zoznam uvedeného vo všeobecných pravidlách širokú mieru voľnej úvahy. Súdny dvor totiž v bode 120 svojho rozsudku Rada/Manufacturing Support & Procurement Kala Naft (EU:C:2013:776) spresnil, že keď odvolateľka spochybňovala proporcionalitu všeobecných pravidiel, na základe ktorých sa rozhodlo o jej zaradení na zoznamy, „treba pripomenúť, že pokiaľ ide o súdne preskúmanie dodržiavania zásady proporcionality, Súdny dvor rozhodol, že normotvorcovi Únie je potrebné priznať *široký rozsah voľnej úvahy* v oblastiach, v ktorých sa z jeho strany predpokladajú rozhodnutia politického, ekonomického alebo sociálneho charakteru a v rámci ktorých má vykonať komplexné posúdenia. Z toho vyvodil, že zákonnosť takého opatrenia môže ovplyvniť len zjavná neprimeranosť opatrenia prijatého v týchto oblastiach vo vzťahu k cieľu, ktorý príslušná inštitúcia zamýšľa sledovať“. [49]

126. V konkrétnej rovine je tento rozsudok názornou ukážkou toho, že objektívne a všeobecne známe skutkové poznatky vyvodené z činnosti podniku spolu s existenciou nespochybnených skutočností môžu stačiť na prijatie záveru, Rada uniesla svoje dôkazné bremeno.

4. Zhrnutie požiadaviek týkajúcich sa dôkazného bremena v oblasti reštriktívnych opatrení

127. Pokiaľ ide o opatrenia, ktorých účelom je vyvinúť tlak na tretí štát, kritériá zaradenia na zoznam sú všeobecne založené na spojení medzi určitými kategóriami osôb a týmto štátom. V tomto smere môžu byť riaditelia určitých podnikov predmetom reštriktívnych opatrení za predpokladu, že sa preukáže, že sú spojení s vedúcimi predstaviteľmi uvedeného štátu alebo že činnosti týchto podnikov sú závislé od týchto vedúcich predstaviteľov štátu.

128. Preukázanie takéhoto spojenia musí spočívať na dostatočne pevnom skutkovom základe. Inými slovami, dôvody na podporu zaradenia osoby na zoznam osôb, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky, musia byť dostatočne podložené.

129. Vzhľadom na to, že reštriktívne opatrenie sa prijíma na základe kritéria zaradenia na zoznam, ktoré vychádza zo spojenia medzi určitou kategóriou osôb a režimom daného tretieho štátu, akým je prospech z tohto režimu alebo podporovanie tohto režimu, môže sa prijať len na základe presných a konkrétnych poznatkov umožňujúcich preukázať, že dotknutá osoba má prospech z hospodárskej politiky vedúcich predstaviteľov uvedeného tretieho štátu alebo ich podporuje.

130. Takýmito presnými a konkrétnymi skutočnosťami môžu byť len známe a/alebo nespochybňované skutočnosti. Poznatky vyvodené z hospodárskej činnosti určitej osoby alebo z funkcie, ktorú zastáva, môžu byť v závislosti od kontextu dostatočnými indíciami toho, že zaradením osoby možno dosiahnuť cieľ Únie. V tom prípade sa nepožaduje, aby Rada predložila dodatočné dôkazy.

131. Teraz treba preskúmať, či sú úvahy Všeobecného súdu v napadnutých rozsudkoch zlučiteľné s pravidlami týkajúcimi sa dôkazného bremena, ako vyplývajú z judikatúry Súdneho dvora.

B – *O zlučiteľnosti odôvodnenia Všeobecného súdu s pravidlami týkajúcimi sa dôkazného bremena v oblasti reštriktívnych opatrení*

132. Všeobecný súd odmietol v napadnutých rozsudkoch výhradu, že Rada obrátila dôkazné bremeno, pomocou úvah založených na koncepcii domnienky.

133. Úvahy Všeobecného súdu možno zhrnúť takto.

49 — Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

134. Všeobecný súd najprv vyšiel z konštatovania založeného na odôvodnení rozhodnutia 2011/522, podľa ktorého keďže reštriktívne opatrenia prijaté v rozhodnutí 2011/273 neumožnili zastaviť represie sýrskeho režimu voči sýrskemu civilnému obyvateľstvu, Rada dospela k záveru, že uvedené opatrenia by sa mali uplatňovať na ďalšie osoby a subjekty, ktoré majú prospech z režimu alebo ho podporujú, osobitne na tie, ktoré tento režim financujú alebo mu poskytujú logistickú podporu, konkrétne bezpečnostný aparát, alebo ktoré maria úsilie o pokojný prechod k demokracii. Všeobecný súd z toho vyvodil, že rozhodnutím 2011/522 sa rozšírili reštriktívne opatrenia na popredných sýrskych podnikateľov, pričom Rada konštatovala, že riaditeľov popredných sýrskych podnikov možno považovať za osoby spojené so sýrskym režimom, pričom obchodná činnosť uvedených podnikov by nemohla prosperovať, keby ju uvedený režim nezvýhodňoval a keby tomuto režimu nebola za to poskytovaná určitá podpora. Všeobecný súd uviedol, že prostredníctvom použitia tohto postupu mala Rada v úmysle uplatniť voči riaditeľom popredných podnikov v Sýrii domnienku podporovania sýrskeho režimu.

135. Myšlienku, že rozšírenie kritéria zaradenia na zoznam, ako je vymedzené v rozhodnutí 2011/522, je založené na domnienke poskytovania podpory sýrskemu režimu zo strany popredných riaditeľov podnikov v Sýrii, vyjadril Všeobecný súd práve v štádiu skúmania tohto kritéria. Všeobecný súd ďalej uviedol skutkové dôvody, pre ktoré Rada uplatnila v prípade pána Anboubu domnienku poskytovania podpory tomuto režimu.

136. Všeobecný súd pokračoval vo svojich úvahách skúmaním, či Rada mohla uplatniť takúto domnienku poskytovania podpory na pána Anboubu a pritom sa nedopustiť nesprávneho právneho posúdenia. V tomto štádiu Všeobecný súd skonštatoval, že domnienka, ktorú Rada použila na pána Andboubu, má právny základ, je primeraná a je vyvrátiteľná. Všeobecný súd z toho dovodil, že Rada sa nedopustila nesprávneho právneho posúdenia, keď sa domnievala, že postavenie pána Anboubu ako významného podnikateľa v Sýrii jej samo osebe dovoľuje vychádzať z domnienky, že sýrskemu režimu poskytoval hospodársku podporu.

137. Treba overiť, či Všeobecný súd tým, že takto uvažoval, porušil pravidlá týkajúce sa dôkazného bremena, ako ich stanovil Súdny dvor.

138. V tejto súvislosti sa domnievam, že aj keď použitie konceptu domnienky, na ktorom Všeobecný súd založil svoje úvahy, nevyplýva z vyššie uvedenej judikatúry Súdneho dvora, s výnimkou rozsudku Tay Za/Rada (EU:C:2012:138), v ktorom bola domnienka nakoniec považovaná za nepostačujúcu na odôvodnenie predmetného opatrenia, Všeobecný súd v podstate vykonal správne posúdenie dôkazného bremena, ktoré ležalo na Rade vzhľadom na kontext sýrskej situácie a na dôkazy a informácie, ktoré mal k dispozícii.

139. S cieľom vysvetliť dôvody, pre ktoré súhlasím so záverom Všeobecného súdu, budem najprv zisťovať, aké kritérium zaradenia na zoznam vyplýva zo všeobecných pravidiel týkajúcich sa predmetných reštriktívnych opatrení, a potom preskúmam spôsob, akým sa kritérium zápisu uplatnilo.

1. Všeobecné kritérium zaradenia na zoznam

140. Ak má súd Únie preskúmať zákonnosť individuálnych opatrení spočívajúcich v zaradení na zoznam osôb, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky, musí najprv preskúmať, aké všeobecné zaraďovacie kritérium stanovila Rada. Na základe tohto kritéria bude totiž súd Únie povinný v každom jednotlivom prípade posúdiť, či sú dôvody stanovené v sporných aktoch dostatočne presné a konkrétne, či sa z hľadiska oznámených informácií preukázala vecná správnosť skutočností zodpovedajúcich danému dôvodu a nakoniec či sú uvedené skutočnosti postačujúce na odôvodnenie opatrenia spočívajúceho v zaradení na zoznam.

141. Najprv uvediem, že Všeobecný súd začal svoje skúmanie, či boli alebo neboli splnené pravidlá týkajúce sa dôkazného bremena, skutočne na základe analýzy zaraďovacieho kritéria obsiahnutého v rozhodnutí 2011/522.

142. Z tohto preskúmania vyplýva, že v kontexte reštriktívnych opatrení prijímaných s cieľom vyvinúť tlak na sýrsky režim, sa zaraďovanie osôb na zoznamy osôb, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky, postupne rozširoval tak, aby sa netýkal len okruhu vedúcich predstaviteľov Sýrskej arabskej republiky, ale aj osôb a subjektov, ktoré z režimu tohto tretieho štátu majú prospech alebo ho podporujú.

143. Rozhodnutím 2011/273 mala Únia v úmysle dôrazne odsúdiť násilné potlačenie pokojných protestných akcií, ku ktorému došlo na rôznych miestach v Sýrii, a to aj s použitím ostrej munície, v dôsledku čoho viacero demonštrantov zahynulo, niekoľko osôb sa zranilo a bolo bezdôvodne zadržaných, a vyzvala sýrske bezpečnostné sily, aby sa zdržali násilia (odôvodnenie 2 tohto rozhodnutia). V odôvodnení 3 uvedeného rozhodnutia sa uvádza, že vzhľadom na vážnosť situácie by sa mali prijať reštriktívne opatrenia voči Sýrii a osobám zodpovedným za násilný zásah voči civilnému obyvateľstvu v Sýrii. Článok 4 ods. 1 rozhodnutia 2011/273 preto stanovuje, že sa zmrazujú všetky finančné prostriedky a hospodárske zdroje, ktoré patria osobám zodpovedným za násilný zásah voči civilnému obyvateľstvu v Sýrii, fyzickým alebo právnickým osobám a subjektom, ktoré sú s nimi spriaznené.

144. V rozhodnutí 2011/522, konkrétne v jeho odôvodnení 2, Rada nakoniec pripomenula, že 18. augusta 2011 Únia dôrazne odsúdila brutalitu, ktorú Bášár Al-Assad a jeho režim používa voči svojmu vlastnému národu a výsledkom ktorej je zabitie alebo zranenie mnohých sýrskych občanov. Únia opakovane zdôraznila, že tieto brutálne represie sa musia zastaviť, zadržaní demonštranti musia byť prepustení, medzinárodným humanitárnym organizáciám a organizáciám pôsobiacim v oblasti ľudských práv a médiám sa musí umožniť voľný prístup a musí sa začať skutočný a inkluzívny národný dialóg. Rada v tom istom odôvodnení konštatuje, že sýrske vedenie však na výzvy zo strany Únie, ako aj širokého medzinárodného spoločenstva nereagovalo. Práve v tejto súvislosti sa Únia rozhodla, ako vyplýva z odôvodnenia 3 tohto rozhodnutia, prijať voči sýrskemu režimu dodatočné reštriktívne opatrenia.

145. V odôvodnení 4 rozhodnutia 2011/522 sa uvádza, že „obmedzenia vstupu a zmrazenie finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov by sa malo uplatňovať na *ďalšie osoby a subjekty, ktoré profitujú z režimu alebo ho podporujú*, najmä osoby a subjekty, *ktoré tento režim financujú alebo mu poskytujú logistickú podporu*, konkrétne bezpečnostný aparát, alebo ktoré maria úsilie o pokojný prechod k demokracii v Sýrii“. [50]

146. Táto snaha sa prejavila v zmene a doplnení článku 4 ods. 1 rozhodnutia 2011/273, ktorým sa pre ďalšie obdobie stanovilo, že „zmrazujú sa všetky finančné prostriedky a hospodárske zdroje, ktoré patria osobám zodpovedným za násilný zásah voči civilnému obyvateľstvu v Sýrii, *osobám a subjektom, ktoré profitujú z režimu alebo ho podporujú*, a osobám a subjektom, ktoré sú s nimi spriaznené“. [51]

147. Toto rozšírenie zaraďovacieho kritéria sa premietlo do rozhodnutia č. 442/2011. Článok 5 ods. 1 tohto rozhodnutia, v znení zmien a doplnení, sa vzťahuje nielen na kategóriu osôb zodpovedných za násilné represie proti civilnému obyvateľstvu v Sýrii, ale aj na „osoby a subjekty, *ktoré majú prospech z režimu alebo ho podporujú*, alebo osoby a subjekty s nimi spojené“. [52]

50 — Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

51 — Pozri článok 1 bod 3 rozhodnutia 2011/522. Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

52 — Pozri článok 1 bod 3 rozhodnutia č. 878/2011. Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

148. Následne sa rozhodnutím 2011/782 zrušilo rozhodnutie 2011/273 a opatrenia stanovené týmto posledným rozhodnutím a dodatočné opatrenia boli začlenené do jedného právneho nástroja. Článok 18 ods. 1 rozhodnutia 2011/782 o obmedzeniach vstupu na územie, ako aj článok 19 ods. 1 tohto rozhodnutia týkajúci sa opatrení spočívajúcich v zmrazenia finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov, sa vzťahujú na kategórie osôb „majúcich prospech z politiky režimu alebo ho podporujú“. Rozhodnutie 2011/782 sa vykonalo rozhodnutím č. 36/2012, ktorým sa zrušilo rozhodnutie č. 442/2011.

149. Toto rozšírenie kritéria zaraďovania na zoznamy osôb, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky, bolo sprevádzané zavedením dodatočných reštriktívnych opatrení, akými sú zákaz investícií do ropného priemyslu, zákaz účasti na niektorých projektoch infraštruktúry a na investíciách uskutočnených v rámci týchto projektov, alebo aj zákaz dodávky sýrskych bankoviek a mincí do Centrálnej banky Sýrie.

150. Stratégia Únie teda spočívala od roku 2011 v stanovení reštriktívnych opatrení všeobecnej povahy, ako sú zákazy investovania do rôznych odvetví hospodárstva, a zároveň reštriktívnych opatrení individuálnej povahy, ako sú opatrenia spočívajúce v zmrazení finančných prostriedkov a hospodárskych zdrojov. Dodatočné opatrenia sa ukladajú na tak dlho, kým trvajú represie voči civilnému obyvateľstvu, aby sa tak zvýšil tlak na sýrsky režim a tento režim bol donútený k zmene svojho správania. Závažnosť situácie v Sýrii a skutočnosť, že nebol pozorovaný žiadny pokrok, si tak vyžadujú zavedenie dodatočných reštriktívnych opatrení.

151. Pokiaľ ide o opatrenia spočívajúce v zmrazení finančných prostriedkov, zaraďovacie kritérium sa rozšírilo na kategóriu osôb a subjektov, ktoré majú prospech z režimu alebo ho podporujú.

152. Ako vyplýva z odôvodnenia 4 rozhodnutia 2011/522, toto rozšírenie zaraďovacieho kritéria má za cieľ zamedziť finančnej a logistickej podpore poskytovanej niektorými osobami a subjektmi. Zablokovaním takejto podpory bude totiž podľa posúdenia Rady možné dosiahnuť cieľ, ktorým je zastaviť násilie, ktorého sa dopúšťa režim Bášára Al-Assada.

153. Pri zavádzaní takéhoto zaraďovacieho kritéria Rada vychádzala z toho, že zmrazenie finančných prostriedkov patriacich osobám a subjektom majúcim z tohto režimu prospech, môže prispieť k jeho oslabeniu vďaka obmedzeniu podpory, ktorú mu poskytuje kategória osôb a subjektov.

154. Z tohto hľadiska treba uznať, že Rada má pri určovaní všeobecných pravidiel týkajúcich sa zaraďovacích kritérií širokú mieru voľnej úvahy. Pripomínam, že Súdny dvor sa v tomto zmysle vyjadril v bode 120 svojho rozsudku Rada/Manufacturing Support & Procurement Kala Naft (EU:C:2013:776).

155. Z odôvodnení 2 až 4 rozhodnutia 2011/522 vyplýva, že Rada má za cieľ zastaviť brutálne represie sýrskeho prezidenta Bášára Al-Assada a jeho režimu voči jeho vlastnému obyvateľstvu, dosiahnuť prepustenie zadržaných demonštrantov, zabezpečiť voľný prístup na územie Sýrie humanitárnym organizáciám, medzinárodným organizáciám na ochranu ľudských práv a médiám a začať skutočný a inkluzívny dialóg na národnej úrovni.

156. So zreteľom na význam a povahu sledovaných cieľov sa Rada mohla oprávnene domnievať, že je nevyhnutné rozšíriť osobný rozsah pôsobnosti reštriktívnych opatrení aj mimo okruh vedúcich predstaviteľov daného tretieho štátu. Úlohou Rady je posúdiť, či s ohľadom na výsledky dosiahnuté vďaka predchádzajúcim reštriktívnym opatreniam je alebo nie je potrebné rozšíriť rozsah pôsobnosti opatrení na účely zvýšenia tlaku na dotknutý tretí štát.

157. Okrem toho Rada môže predpokladať, že keby sa predmetné reštriktívne opatrenia týkali len čelných predstaviteľov sýrskeho režimu, a nie aj osôb, ktoré tento režim podporujú, mohlo by byť napĺňanie cieľov Rady zmarené, keďže títo hlavní predstavitelia by mohli ľahko získať podporu, najmä finančnú, ktorú potrebujú na ďalšie pokračovanie uvedených represií, prostredníctvom ďalších osôb

zastávajúcich vysoké riadiace funkcie v inštitúciách sýrskeho štátu [53], alebo majú v tomto štáte významné ekonomické postavenie. Rada sa teda mohla legitímne domnievať, že prijatím reštriktívnych opatrení voči kategórii osôb a subjektov, ktoré majú prospech z režimu predmetného tretieho štátu a ktoré sú z tohto dôvodu spojené s týmto režimom, možno prispieť k vyvíjaniu tlaku na tento režim v záujme ukončenia alebo zmiernenia represií namierených proti civilnému obyvateľstvu. [54] Rozhodnutie Rady rozšíriť osobnú pôsobnosť reštriktívnych opatrení aj na osoby, ktoré majú z režimu prospech, je teda v súlade s prvou funkciou opatrení, ktorou je zastavenie násilia páchaného autoritárskym režimom, akým je sýrsky režim, čiže s donucovacou funkciou, ktorej cieľom je dosiahnuť zmenu situácie alebo určitého správania. [55]

158. Radou stanovené všeobecné pravidlá týkajúce sa zaraďovacích kritérií nevyhnutne spočívajú na domnienkach, pretože tieto pravidlá sa stanovujú na základe hodnotenia spojenia určitej kategórie osôb s režimom, a teda tom, aký vplyv by mohli mať reštriktívne opatrenia na dosahovanie cieľa stanoveného Radou, ktorým je v prejednávanej veci zastavenie krvavých represií voči civilnému obyvateľstvu v Sýrii. Inak povedané, v štádiu stanovovania zaraďovacieho kritéria Rada nevyhnutne vychádza z hodnotenia toho, ako by určenie osôb patriacich do určitej kategórie na účely ich zaradenia na zoznam mohlo potenciálne ovplyvniť dosahovanie sledovaného cieľa.

159. V posudzovanom prípade Rada vychádzala pri stanovovaní všeobecného zaraďovacieho kritéria z toho, že získavanie prospechu zo sýrskeho režimu predpokladá blízky vzťah s týmto režimom. Zameraním opatrení spočívajúcich v zmrazení finančných prostriedkov na túto kategóriu osôb by teda bolo možné prispieť k oslabeniu predmetného režimu. Pri tomto posúdení Rada nevybočila z medzí širokej miery voľnej úvahy, ktorú jej treba priznať, ako už bolo uvedené vyššie.

2. Použitie všeobecného zaraďovacieho kritéria

160. Prijatie reštriktívnych opatrení voči pánovi Anboubovi svedčí o snahe Rady, aby niektorí riaditelia podnikov spadali do kategórie osôb, ktoré majú zo sýrskeho režimu prospech alebo ho podporujú.

161. Ako vyplýva z bodu 32 rozsudku T-563/11 a z bodu 42 rozsudku T-592/11, Rada sa v tomto ohľade domnievala, že riaditeľov popredných sýrskych podnikov možno považovať za osoby spojené so sýrskym režimom, pretože obchodná činnosť týchto podnikov môže prosperovať len vďaka prospechu z tohto režimu a istej podpore, ktorú mu za to poskytujú.

162. Rada teda nastolila vzájomnú súvislosť medzi oboma zložkami zaraďovacieho kritéria, o ktorom pripomínam, že sa vzťahuje alternatívne na kategóriu osôb, ktoré majú z režimu prospech alebo ho podporujú. Rada sa teda domnievala, že určitá osoba nemôže mať z tohto režimu prospech bez toho, aby ho podporovala.

163. Táto súvislosť medzi oboma zložkami zaraďovacieho kritéria sa premietla do pôvodného odôvodnenia na zaradenie pána Anboubu na zoznam, t. j. „Prezident spoločnosti [SAPCO]. Ekonomicky podporuje sýrsky režim“. Dôvody uvedené v prílohe II k rozhodnutiu č. 36/2012 sa takisto sčasti zakladajú na existencii finančnej podpory sýrskeho režimu zo strany pána Anboubu.

164. Ako vypláva z tohto odôvodnenia, Rada na základe hospodárskeho postavenia pána Anboubu dospela k záveru, že hospodársky podporuje režim Bášára Al-Assada.

53 — Pozri v tejto súvislosti rozsudok Mayaleh/Rada (T-307/12 a T-408/13, EU:T:2014:926, bod 147).

54 — Tamže (bod 148).

55 — Pozri BEAUCILLON, C.: c. d., s. 485.

165. V rámci debaty pred Všeobecným súdom mala Rada možnosť podložiť uvedené odôvodnenie niektorými skutkovými okolnosťami, ktoré dokazujú jednak významné hospodárske postavenie pána Anboubu, existenciu obchodných vzťahov medzi ním a istou osobou blízkou Bášárovi Al-Assadovi a napokon skutočnosť, že pán Anbouba vykonáva riadiace funkcie v sektore hospodárstva. Tieto skutkové okolnosti sú uvedené v bode 33 rozsudku T-563/11 a v bode 43 rozsudku T-592/11.

166. Všeobecný súd v bode 38 rozsudku T-563/11 a v bode 48 rozsudku T-592/11 určil so zreteľom na autoritársku povahu sýrskeho režimu a na to, že sýrske hospodárstvo je prísne kontrolované štátom, že Rada správne považovala za skutočnosť založenú na všeobecných skúsenostiach to, že činnosť jedného z popredných podnikateľov v Sýrii pôsobiaceho v mnohých odvetviach mohla prosperovať len vďaka prospechu z tohto režimu a istej podpore, ktorú mu za to poskytuje.

167. Práve na tomto skutkovom základe Všeobecný súd dospel k záveru, že Rada použila voči pánovi Anboubovi domnienku poskytovania podpory sýrskemu režimu.

168. Súhlasím síce so záverom, ku ktorému v podstate dospel Všeobecný súd, t. j. že Rada uniesla svoje dôkazné bremeno, na druhej strane ale nie som presvedčený o tom, že by po vykonanom zisťovaní zaraďovacieho kritéria malo skúmanie súvisiace s uplatnením tohto kritéria prebiehať s použitím konceptu domnienky a systematickým vyhodnocovaním, či táto domnienka spočíva na právnom základe a či je primeraná a vyvrátiteľná.

169. Prejednávané veci podľa môjho názoru svedčia o tom, že úvahy úplne založené na koncepte domnienky analýzu skôr komplikujú, než aby ju zjednodušovali. Použitie tohto konceptu navyše vedie k paradoxnej situácii, teda čím je skutkový základ domnienky pevnejší, tým viac jej bude vytýkané, že je nevyvrátiteľná, a že je teda v zásade pochybná.

170. Domnievam sa preto, že judikatúre Súdneho dvora jasnejšie a lepšie zodpovedá, ak sa jednoducho overí, či z hľadiska zaraďovacieho kritéria uvedeného vo všeobecných pravidlách týkajúcich sa predmetných reštriktívnych opatrení, Rada svoje dôkazné bremeno uniesla alebo neuniesla. Súd Únie musí na tento účel určiť, či vzhľadom na informácie a dôkazy, ktoré predložila Rada, môže považovať odôvodnenie, na ktorom je zaradenie určitej osoby vykonané, za dostatočne podložené. Konkrétne v situácii, o akú ide v prejednávaných odvolaniach, musí súd Únie overiť, či bolo dané opatrenie prijaté na základe presných a konkrétnych poznatkov umožňujúcich preukázať, že zaradená osoba má prospech z hospodárskej politiky vedúcich predstaviteľov tretieho štátu, alebo že týchto vedúcich predstaviteľov podporuje.

171. Ak chce súd Únie vykonať realistické preskúmanie, musí, samozrejme, plne zohľadniť kontext predmetných reštriktívnych opatrení. Ako podrobne vysvetlím v nasledujúcich úvahách, je jasné, že hneď, ako sú takéto opatrenia namierené proti tretiemu štátu, ktorý sa nachádza v občianskej vojne a je riadený autoritárskym režimom, súd Únie nemôže s ohľadom na naliehavosť situácie a na ťažkosti s vyšetrovaním požadovať vysokú mieru dokazovania. Súd Únie tak mal vychádzať z toho, že Rada svoje dôkazné bremeno uniesla hneď, ako mu predložila súbor presných, konkrétnych a zhodujúcich sa nepriamych dôkazov na podporu odôvodnenia na zaradenie na zoznam.

172. Moja zdržanlivosť, pokiaľ ide o použitie konceptu domnienky v štádiu uplatnenia zaraďovacieho kritéria, ma privádza k záveru, že Všeobecný súd sa dopustil nesprávneho právneho posúdenia, keď celé svoje dokazovanie založil na tomto koncepte. Je totiž vhodné pripomenúť, že na základe ustálenej judikatúry platí, že ak sa odôvodnenie rozsudku Všeobecného súdu vyznačuje porušením práva Únie, ale jeho výrok sa z iných právnych dôvodov javí ako opodstatnený, odvolanie musí byť zamietnuté.[56] Keďže súhlasím so záverom, ku ktorému Všeobecný súd v podstate dospel, a to že Rada svoje dôkazné bremeno uniesla, nie je potrebné vyhovieť prejednávaným odvolaniam.

56 — Pozri najmä rozsudok Artegodan/Komisia (C-221/10 P, EU:C:2012:216, bod 94 a tam citovanú judikatúru).

173. V súlade so záverom, ku ktorému dospel Všeobecný súd, dôvody, na ktorých je založený zápis pána Anboubu, možno považovať za dostatočne podložené.

174. Keďže totiž existovali všeobecne známe skutočnosti a súčasne nespochybnené skutočnosti, Všeobecný súd mohol oprávnene dospieť k záveru, že Rada si splnila svoju dôkaznú povinnosť.

175. Okrem toho so zreteľom na charakteristiky sýrskeho režimu a kontext občianskej vojny v Sýrii nemožno vytýkať Všeobecnému súdu, že od Rady nepožadoval, aby mu predložila dodatočné dôkazy.

a) Všeobecne známe skutočnosti

176. Všeobecný súd teda v bode 38 rozsudku T-563/11 a v bode 48 rozsudku T-592/11 oprávnene poukázal na vzťahy vzájomnej závislosti medzi podnikateľskými kruhmi v Sýrii a režimom Bášára Al-Assada.

177. Existencia takýchto vzťahov je podľa Všeobecného súdu založená na „všeobecných skúsenostiach“. Inými slovami, ide o všeobecne známu skutočnosť.

178. V tejto súvislosti treba spresniť, že judikatúra v zásade vylučuje, až na prípad skreslenia skutočností, aby bola v odvolacom konaní skúmaná otázka, či je určitá skutočnosť všeobecne známa, alebo nie. [57]

179. V každom prípade podotýkam, že existencia vzťahov vzájomnej závislosti medzi podnikateľskými kruhmi v Sýrii a režimom Bášára Al-Assada vyplýva z mnohých štúdií týkajúcich sa tohto režimu.

180. Je teda všeobecne známe, že v tomto autoritárskom režime, v ktorom dominuje baasistické vedenie, sa prístup k politickým a hospodárskym zdrojom uskutočňuje prostredníctvom takých inštitúcií, ako sú strana Baath, spravodajské služby a armáda.

181. Od 90. rokov minulého storočia sa režimu darilo získať podporu podnikateľskej buržoázie, najmä v rámci volieb tým, že jej bol umožnený prístup do Zhromaždenia. [58] Táto sociálna skupina sa tak dostala do pozície, keď môže chrániť odvetvové záujmy v rámci režimu. [59] Tento systém spoločných záujmov poskytol a naďalej poskytuje baasistickému režimu pevnú základňu. [60]

57 — Podľa Súdneho dvora „treba… v prvom rade poukázať na to, že osoba, ktorá na podporu svojho návrhu predkladá skutkové tvrdenia, aby preukázala, že tieto okolnosti skutočne nastali (pozri v tomto zmysle rozsudok… Brunnhofer, C-381/99, [EU:C:2001:358], bod 52) a hoci sa toto pravidlo nepoužije v prípade, že sa tvrdenie týka všeobecne známych skutočností, konštatovanie všeobecnej známosti dotknutých skutočností prislúcha Súdu prvého stupňa a v jeho prípade ide o skutkové posúdenie, na ktoré sa až na prípad skreslenia skutočností neuplatňuje preskúmanie v rámci odvolacieho konania (pozri v tomto zmysle rozsudok… ÚHVT/Celltech (C-273/05 P, [EU:C:2007:224], body 39 a 45 a tam citovanú judikatúru)“ [pozri uznesenie Provincia di Ascoli Piceno a Comune di Monte Urano/Apache Footwear a i., C-464/07 P(I), EU:C:2008:49, bod 9].

58 — Pozri BELHADJ, S.: *La Syrie de Bashar al-Asad–Anatomie d'un régime autoritaire*. Belin, Paris, 2013, s. 267 a 268.

59 — Tamže (s. 270 a 271).

60 — Tamže (s. 272).

182. Okrem toho proces liberalizácie hospodárstva začatý Bášárom Al-Assadom nesmie zakrývať skutočnosť, že sýrske hospodárstvo je aj naďalej prísne kontrolované štátom.[61] Vzhľadom na to, že sýrske hospodárstvo zostalo silne regulované a dotované, tento proces liberalizácie sa vyznačuje selektívnosťou.[62] Tento jav prispel k vzostupu „klientelistickej podnikateľskej buržoázie“[63] a režim sa vyznačuje korupciou v štátnej správe.[64]

183. Takto sa vytvorili úzke väzby, často na základe rodinných vzťahov, medzi podnikateľmi, ktorí majú záujem získavať prospech z otvorenia sýrskej ekonomiky a z vládnuceho režimu. Keďže si tak režim zabezpečil politickú a finančnú podporu riaditeľov podnikov, títo mohli využívať svoje konexie s režimom v záujme prosperity vlastných obchodných činností.[65] V tomto zmysle sa medzi podnikateľskými kruhmi a súčasným režimom vytvoril vzťah vzájomnej závislosti.[66] Zásadnou oporou tohto režimu sa tak stala obchodná elita.[67]

184. Vzhľadom na tieto skutočnosti mohol Všeobecný súd na základe vzťahov vzájomnej závislosti medzi podnikateľskými kruhmi a sýrskym režimom oprávnene dospieť k záveru, že ide o vážny nepriamy dôkaz podpory poskytovanej takým podnikovým riaditeľom, akým je pán Anbouba, sýrskemu režimu.

185. Okrem toho Všeobecný súd založil svoje úvahy na celom rade nespochybnených skutočností.

61 — Tamže. Autor uvádza, že napriek deklarovanému zámeru prejsť od riadenej a protekcionistickej ekonomiky k trhovej a otvorenej ekonomike, „la plupart des hauts responsables [baathistes] et, au premier chef, Bashar [Al-Assad] ne cachent pas vouloir garder la totale maîtrise du processus de transformation des structures de l'économie nationale“ (s. 297 a 298).

62 — Pozri FRIBERG LYME, R.: *Sanctioning Assad's Syria – Mapping the economic, socioeconomic and political repercussions of the international sanctions imposed on Syria since March 2011*. Danish Institute for International Studies Report 2012:13. Autor na strane 15 a 18 uvádza:
„The liberalisation process proved, however, selective and partial as the economy overall remained highly regulated and subsidized. … the economy remained restrained by a bloated, corrupt and ineffective public administration.“
„The process [of liberalisation] largely benefitted the educated, urban, upper middle class and saw the rise of economic oligarchs who extracted considerable wealth from virtual monopolies on newly opened business opportunities, particularly in sectors like oil, telecoms, pharmaceuticals and chemicals, electronics, agro-business and tourism, while midrange investment activity was lacking.“

63 — Pozri BELHADJ, S.: c. d., s. 344.

64 — Pozri *Syria Under Bashar (II): Domestic Policy Challenges*. International Crisis Group, Middle East Report nº 24, 11 February 2004, s. 3 a 11:
„Syria developed a quasi-corporatist system, built around patron-client relations and a widespread network of economic allegiance and corruption.“
„The economic and the political are interlinked: deep public sector reforms would undermine patronage and clientelism. … Likewise, widespread corruption is a central feature of the system, affecting all administrative levels and regulating entire facets of the economy. … Private sector businessmen who took advantage of economic liberalisation have become major beneficiaries of corruption. As a result, they have monopolised most of the new lucrative markets.“

65 —
– Pozri FRIBERG LYME, R.: c. d. Autor uvádza na s. 20 a 21: „An organic alliance between elites within military, security and civilian state institutions and an emerging class of private sector entrepreneurs became a vital pillar of regime power. The selective liberalisation process provided instruments for co-opting and re-organising networks of allegiance and patronage as the resources generated by the economic openings and economic regulation were, first and foremost, exploited by regime elites and their close allies…. The new organic networks often involved close kinship between security, military and state officials and a new generation of business entrepreneurs“.
„The lion's share of the new opportunities and market openings went to a small group of individuals associated with the regime, either through family ties and/or through public governmental positions in the military and security services. The new entrepreneurial elite received licensing and concessions within the public services and could delegate management to gain the most profitable projects, benefit from tailor-made regulation, and enjoy privileged access to foreign investments and expatriate Syrian and Arab business communities…. They were therefore the ones largely benefitting from the opportunities arising from liberalisation, especially within sectors such as energy (oil and gas), telecoms and IT, duty free zones, pharmaceuticals, chemicals, electronics, agro-business, tourism and car dealerships. … These people therefore owed their fortunes (or large parts thereof) to their organic relationship with regime insiders. By gathering patronage networks…, the regime not only undercut any other collective action to rally private sector businesspeople against the regime, but by creating strategic openings to benefit its allies (and family members), the regime also assured themselves of allies through interdependence.“

66 — Tamže. Autor uvádza na s. 24:
„The lucrative business openings, brought about by the liberalisation process, primarily benefitted an emerging entrepreneurial business class due to its organic and tightly knit (often family) ties to the inner core of the regime, creating a high degree of interdependence – and to some degree blurring of the distinction – between the two.“

67 — Tamže. Autor uvádza poznámku pod čiarou na strane 21:
„The new elites even challenged the Ba'ath traditionalists as they began seeking political representation. The party's importance as a mobilising driver for the regime declined and was to some degree taken over by the new commercial elite. This was clearly demonstrated in the presidential referendum in 2007 where the business elite mobilised regime support, covering the costs of all meeting venues in the country. These networks have been highly active in organising and financing demonstrations and *shabihas* in favour of the regime during the uprising of 2011.“

b) Nespochybnené skutočnosti

186. Pán Anbouba je prezidentom spoločnosti SAPCO, ktorá je popredným agropotravinárskym podnikom (podiel SAPCO na trhu v odvetví sójového oleja predstavuje 60 %).

187. Pán Anbouba je okrem toho riaditeľom niekoľkých spoločností, ktoré pôsobia v oblasti nehnuteľností a vzdelávania.

188. Nie je spochybňované – a tieto skutkové okolnosti o tom svedčia – že podnikanie pána Anboubu prosperovalo súbežne s procesom otvárania sa sýrskej ekonomiky, ktoré začal Bášár Al-Assad. Už na základe tohto samotného dôvodu sa preukázalo, že označenie pána Anboubu ako osoby, ktorá má byť zaradená na zoznam, zodpovedá prvej zložke zaraďovacieho kritéria, t. j. kategórii osôb, ktoré majú prospech zo sýrskeho režimu.

189. Pán Anbouba tvrdí, že uplatňovanie reštriktívnych opatrení na fyzické osoby z dôvodu ich hospodárskeho a spoločenského postavenia, nezávisle od ich osobného konania, je v rozpore s judikatúrou Súdneho dvora týkajúcou sa opatrení, ktorými sa zmrazujú finančné prostriedky. S týmto názorom nesúhlasím. Dostatočne pevný skutkový základ, aký požaduje Súdny dvor od vydania rozsudku Komisia a i./Kadi (EU:C:2013:518), závisí do veľkej miery od zaraďovacieho kritéria uvedeného vo všeobecných pravidlách týkajúcich sa dotknutých reštriktívnych opatrení, pri ktorého stanovovaní má Rada – ako už bolo uvedené – širokú mieru voľnej úvahy. Prospech získaný z režimu pritom Rada môže v prejednávaných veciach ľahko preukázať tým, že s použitím objektívnych skutočností, ako sú obchodné činnosti vykonávané pánom Anboubom, poukáže na jeho hospodárske postavenie získané za súčasného režimu, a to bez potreby preukazovať konkrétne osobné správanie.

190. Okrem toho existujú ďalšie nespochybnené skutočnosti, ktoré svedčia o tom, že pán Anbouba spadá do osobnej pôsobnosti druhej zložky zaraďovacieho kritéria, ktorá sa vzťahuje na osoby podporujúce sýrsky režim.

191. Pán Anbouba totiž uznal, že od roku 2007 do apríla 2011 bol jedným z deviatich členov správnej rady spoločnosti Cham Holding, najväčšej spoločnosti v Sýrii, ktorú spoločne s ním riadil Rami Makhlouf, bratranec sýrskeho prezidenta Bášára Al-Assada.

192. Rami Makhlouf je v Sýrii významným podnikateľom rovnako ako jeho brat Ehab. Obaja ovládajú niekoľko významných podnikov. Komisia vo svojich vyjadreniach vedľajšieho účastníka konania uvádza – a toto jej tvrdenie nebolo spochybnené – že niektoré z týchto podnikov pôsobia na základe licencií, ktoré im boli udelené po otvorení ekonomiky súkromným podnikom, ktoré sú často ovládané príslušníkmi rodiny sýrskeho prezidenta.

193. Ako zdôrazňuje Komisia – a toto jej tvrdenie nebolo pánom Anboubom spochybnené – spoločnosť Cham Holding, ktorá rozvíja svoju činnosť v mnohých odvetviach hospodárstva prostredníctvom svojich dcérskych spoločností, je spojená s režimom Bášára Al-Assada najmä rodinnými putami medzi ním a Ramim Makhloufom. Sám pán Anbouba uvádza, že táto spoločnosť je „známa svojou blízkosťou k sýrskemu štátnemu aparátu“. [68]

194. Okrem toho členstvo pána Anboubu v správnej rade spoločnosti Cham Holding až donedávna je samo osebe dôkazom toho, že medzi ním a režimom Bášára Al-Assada existuje blízky vzťah.

68 — Pozri s. 7 jej vyjadrení k vyjadreniam Komisie ako vedľajšieho účastníka konania.

195. So zreteľom na tieto nespochybnené skutkovú okolnosti mohol Všeobecný súd legitímne vyvodiť existenciu obchodných vzťahov medzi pánom Anboubom a osobou blízkou Bášárovi Al-Assadovi, že vzhľadom na autoritársku povahu režimu a vzhľadom na to, že sýrska ekonomika je prísne kontrolovaná štátom, pán Anbouba nemohol rozvíjať svoje obchodné činnosti bez opory v tomto režime a bez podpory, ktorú on sám na oplátku poskytoval režimu.

196. Všeobecný súd ostatne vo svojom posúdení zohľadnil skutočnosť, že postavenie pána Anboubu nebolo rovnocenné postaveniu akéhokoľvek riaditeľa podniku. Inak povedané, postavenie pána Anboubu sa odlišuje rozmanitosťou hospodárskych odvetví, v ktorých prosperoval, a obchodnými vzťahmi, ktoré udržiaval s podnikateľom blízkym vládnucej moci.

197. Postavenie pána Anboubu sa ďalej vyznačuje tým, že v rokoch 2004 – 2008 vykonával funkciu generálneho tajomníka obchodnej a priemyselnej komory mesta Homs, ako sám uznal. Táto nespochybnená skutková okolnosť je vážnym nepriamym dôkazom vplyvu uplatňovaného pánom Anboubom v rámci procesu selektívneho otvárania sýrskej ekonomiky. So zreteľom na povahu sýrskeho režimu a spôsob, akým prebiehal proces liberalizácie hospodárstva, sa možno dôvodne domnievať, že pán Anbouba mohol z funkcie, ktorú zastával, ťažiť výhody v záujme rozvoja svojho podnikania a že táto funkcia v každom prípade svedčí o určitom spojení s režimom Bášára Al-Assada.[69]

198. Nakoniec treba spresniť, že pán Anbouba nespochybnil ani autoritársku povahu sýrskeho režimu, ani skutočnosť, že sýrska ekonomika je prísne kontrolovaná štátom. Vo svojich písomných vyjadreniach ostatne sám súhlasí s označovaním režimu ako „totalitného“.[70]

c) Existencia dostatočne pevného skutkového základu

199. Vzhľadom na všetky všeobecne známe a nespochybnené skutočnosti sa Všeobecný súd mohol oprávnene domnievať, že Rada svoje dôkazné bremeno uniesla.

200. Tieto skutkové okolnosti mohli totiž samy osebe dokázať, že pán Anbouba skutočne spadá pod osobnú pôsobnosť zaraďovacieho kritéria, teda k osobám, ktoré majú prospech z režimu alebo ho podporujú.

201. Okrem toho uvedené skutkové okolnosti predstavujú presné, konkrétne a zhodujúce sa nepriame dôkazy o existencii podpory režimu Bášára Al-Assada zo strany pána Anboubu. Dôvody, na ktorých je založený zápis pána Anbouba na zoznam osôb, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky, sa preto mohli považovať za dostatočne podložené.

202. Pri existencii takéhoto dostatočne silného skutkového základu Všeobecný súd nie je vôbec povinný požadovať od Rady, aby mu predložila dodatočné dôkazy alebo informácie.

203. Vzhľadom na situáciu v Sýrii by bolo neprimerané priťažovať Rade v jej dôkaznom bremene a požadovať od nej, aby vybočila z rámca objektívnych skutočností, ktoré už pred Všeobecným súdom uviedla.

69 — Pozri v tejto súvislosti FRIBERG LYME, R.: c. d., kde sa v poznámke pod čiarou č. 20 uvádza:
„Membership of the chambers began in the 1980s where it became a de facto prerequisite for acquiring a commercial, industrial record and business licenses…. The chambers of commerce have always been tied to the regime and have played a limited role in representing the interests of the wider merchant class.“

70 — Pozri bod 33 jeho odvolaní.

204. V záujme prispôsobenia miery dokazovania, ktorú možno požadovať od Rady, reálnej situácie v Sýrii, musí súd Únie zohľadniť skutočnosť, že sa Sýrska arabská republika nachádza v občianskej vojne, čo sťažuje prístup k dôkazom a k objektívnym informáciám. Tento vojnový kontext je ešte vyhrotený súčasnou krutosťou teroristickej skupiny nazvanej „Islamský štát“. Pán Anbouba sám pripúšťa, že aktuálna situácia v Sýrii komplikuje vykonávanie dôkazov, ktoré prináleží Rade. [71]

205. Režim, proti ktorému smerujú reštriktívne opatrenia, je okrem toho naďalej pri moci, čo vylučuje akúkoľvek spoluprácu Únie s vnútroštátnymi orgánmi pri získavaní potrebných informácií alebo dôkazov.

206. Napokon represie voči civilnému obyvateľstvu v praxi sťažujú alebo dokonca znemožňujú obstarávanie svedeckých výpovedí odporcov režimu, ktorí sa zdržujú v Sýrii alebo tam majú rodiny a súhlasili by s tým, aby boli identifikovaní. Z toho vyplývajúce ťažkosti s vyšetrovaním a nebezpečenstvo, ktorému sa vystavujú tí, ktorí poskytujú informácie, znemožňujú predloženie konkrétnych dôkazov o osobnom konaní spočívajúcom v podporovaní režimu.

207. Vojnový stav, ktorý v Sýrii panuje, by teda mal viesť k úprave dôkazného bremena, ktoré znáša Rada. Pán Anbouba ostatne v odpovedi na otázku, ktorá mu bola v tomto ohľade položená na pojednávaní, priznal, že vojnový stav v Sýrii sťažuje vykonávanie dôkazov, a teda vyžaduje upraviť zásady dokazovania.

208. So zreteľom na túto situáciu Rada svoje dôkazné bremeno unesie, ak súdu Únie predloží súbor dostatočne konkrétnych, presných a zhodujúcich sa nepriamych dôkazov umožňujúcich preukázať existenciu dostatočného spojenia medzi osobou, proti ktorej je namierené opatrenie, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky, a dotknutým režimom.

209. Vyššie opísaná situácia si tak žiada zabezpečenie rovnováhy v rámci dôkazného bremena. Nie je síce v súlade s judikatúrou Súdneho dvora vychádzajúcou z rozsudku Komisia a i./Kadi (EU:C:2013:518) ukladať osobe zaradenej na zoznam osôb, ktorým sa zmrazujú finančné prostriedky, aby predložila opačný dôkaz svedčiaci o neopodstatnenosti odôvodnenia, na ktorého základe sa zaradenie uskutočnilo, ale táto judikatúra by nemala ani ukladať Rade bremeno nemožného dôkazu tým, že od nej bude požadovať príliš vysokú mieru dokazovania.

210. Vzhľadom na tieto úvahy sa domnievam, že ako v podstate rozhodol Všeobecný súd v napadnutých rozsudkoch, Rada si splnila dôkaznú povinnosť, ktorú má na základe článku 47 Charty základných práv Európskej únie, ako ho vyložil Súdny dvor vo svojom rozsudku Komisia a i./Kadi (EU:C:2013:518), keď dôvody uvedenia pána Andoubu na zoznam založil na súbore všeobecne známych skutočností a nespochybnených skutočností dostatočne preukazujúcich existenciu spojenia medzi ním a sýrskym režimom.

211. Všeobecný súd okrem toho rešpektoval možnosť, ktorá musí byť poskytnutá každej osobe zapísanej na zoznam, ktorá napáda opatrenie, ktorým sa zmrazujú jej finančné prostriedky, a to podať dôkaz o tom, že aj napriek existencii vážnych indícií, ju zaraďujú do kategórie osôb a subjektov, na ktoré sa vzťahuje kritérium zápisu, nie je spojená s režimom dotknutého tretieho štátu.

212. Úvahy obsiahnuté v napadnutých rozsudkoch svedčia opakovane o tom, že Všeobecný súd zohľadnil v prípade pána Anboubu túto možnosť predložiť dôkaz o opaku, čiže dôkaz o tom, že z politiky režimu nemá prospech alebo že ho nepodporuje. V tejto súvislosti sa odvolávam na body 41 a 42 rozsudku T-563/11 a body 51 a 52 rozsudku T-592/11, ako aj na body 45 až 60 rozsudku

71 — Pozri s. 3 jeho vyjadrení, ktorými odpovedal na vyjadrenia Komisie ako vedľajšieho účastníka konania.

T-563/11 a body 63 až 76 rozsudku T-592/11, v ktorých Všeobecný súd kládol dôraz na možnosť pána Anboubu predložiť dôkazy o opaku a potom konkrétne skúmal skutočnosti, ktoré pán Anbouba predložil a ktoré mali preukázať, že sa Rada dopustila nesprávneho právneho posúdenia, keď dospela k záveru, že ako významný podnikateľ v Sýrii poskytoval sýrskemu režimu hospodársku podporu.

213. Na rozdiel od toho, čo tvrdí pán Anbouba, Všeobecný súd teda náležite rešpektoval zásadu kontradiktórnosti a jeho právo na obhajobu.

214. Svojimi odvolaniami sa pán Anbouba v skutočnosti nesnažil spochybniť posúdenie dôkazov o opaku, ktoré Všeobecný súd vykonal v rámci skúmania skutočností predložených pánom Anboubom, ktorými tento spochybňoval, že by poskytoval podporu sýrskemu režimu. V každom prípade treba uviesť, že keďže Rada – ako už bolo uvedené vyššie – uniesla dôkazné bremeno, ktoré na nej v oblasti reštriktívnych opatrení leží, nie je v právomoci Súdneho dvora skúmať v odvolacom konaní spôsob, akým Všeobecný súd posúdil dôkazy o opaku, ktoré mu predložil pán Anbouba.[72]

VIII – Návrh

215. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor:

— zamietol odvolania a

— zaviazal pána Anboubu na náhradu trov konania.

72 — Rozsudok Hüls/Komisia (EU:C:1999:358, bod 65).